

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Jana Kaniová

**Evropská unie jako záruka míru a bezpečnosti v regionu - koncept společné zahraniční
a bezpečnostní politiky od Maastrichtské smlouvy po Lisabonskou smlouvu**

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Evropská unie jako záruka míru a bezpečnosti v regionu - koncept společné zahraniční a bezpečnostní politiky od Maastrichtské smlouvy po Lisabonskou smlouvu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. března 2012

.....

Jana Kaniová

Já, níže podepsaná, Jana Kaniová, autorka diplomové práce na téma „Evropská unie jako záruka míru a bezpečnosti v regionu - koncept společné zahraniční a bezpečnostní politiky od Maastrichtské smlouvy po Lisabonskou smlouvu“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto souhlas podle § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., správci,

Univerzitě Palackého v Olomouci,

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, Česká republika,

ke zpracování údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále k zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

V Olomouci dne 30. března 2012

.....

Jana Kaniová

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Ondreji Hamulákovi za jeho rady, připomínky a podněty při zpracovávání této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratké.....	6
Úvod.....	7
I. Cíl práce, metody a použité zdroje.....	7
II. Struktura práce	7
1 Vznik a vývoj SZBP	10
1.1 Období před Maastrichtskou smlouvou	10
1.2 Maastrichtská smlouva	12
1.2.1 Cíle	13
1.2.2 Nástroje SZBP.....	13
1.2.3 Hlavní aktéři.....	14
1.3 Amsterodamská smlouva	14
1.3.1 Změny oproti Maastrichtu	15
1.3.2 Vysoký zmocněnec pro SZBP.....	15
1.3.3 Útvar pro politické plánování a včasné varování	16
1.3.4 Mezi Amsterodamem a Nice.....	16
1.4 Niceská smlouva	16
1.4.1 Změny oproti Amsterodamu	17
1.4.2 Politický a bezpečnostní výbor	17
1.4.3 Vojenský výbor	17
1.4.4 Vojenský štáb	18
1.5 Lisabonská smlouva	18
1.5.1 Změny oproti Nice	18
1.6 Zhodnocení, Maastrichtská smlouva versus Lisabonská smlouva.....	19
2 SZBP v současnosti.....	21
2.1 Aktéři.....	21
2.1.1 Evropská rada	21
2.1.2 Předseda Evropské rady	21
2.1.3 Rada Evropské unie.....	22
2.1.4 Evropská komise	23
2.1.5 Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku	24
2.1.6 Evropská služba pro vnější činnost	25
2.1.7 Evropský parlament.....	25
2.1.8 Soudní dvůr Evropské unie	26
2.1.9 Členské státy	26
2.2 Nástroje SZBP	27
2.2.1 Společná akce	27
2.2.2 Společný postoj	27
2.2.3 Evropská politika sousedství	28
2.3 Zhodnocení SZBP podle Lisabonu	29
3 SBOP	32
3.1 Počátky vývoje SZBP.....	32
3.2 Priority SBOP v současnosti	35
3.3 Současná úprava SBOP	37
3.4 Aktéři.....	39
3.4.1 Výbory EU	39
3.4.2 Evropská obranná agentura	39
3.5 Operace EU	40
3.5.1 Vojenské mise	40
3.5.2 Civilní mise	41

3.6 Concordia	41
Závěr	44
Shrnutí	47
Summary	48
Použité zdroje	49
Smlouvy	49
Zahraniční literatura	50
Česká literatura.....	51
Internetové zdroje zahraniční	53
Internetové zdroje české.....	54

Seznam použitých zkratk

ASEAN - Sdružení států jihovýchodní Asie

COREPER - Výbor stálých zástupců

EBOI - Evropská bezpečnostní a obranná identita

EBOP - Evropská bezpečnostní a obranná politika

EBS - Evropská bezpečnostní strategie

EDA - Evropská obranná agentura

EK - Evropská komise

ENP - Evropská politika sousedství

EP - Evropský parlament

EPS - Evropská politická spolupráce

ER - Evropská rada

ESVČ - Evropská služba pro vnější činnost

EU - Evropská unie

JEA - Jednotný evropský akt

LS- Lisabonská smlouva

MERCOSUR - Jihoamerický společný trh

NATO - Severoatlantická aliance

OBSE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN - Organizace spojených národů

SBOP - Společná bezpečnostní a obranná politika

SEU - Smlouva o Evropské unii

SHAPE - Vrchní vojenské velitelství sil NATO

SZBP - Společná zahraniční a bezpečnostní politika

ZEU - Západoevropská unie

Úvod

Jako téma své práce jsem si zvolila Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské unie a její vývoj od Maastrichtské smlouvy až po Lisabonskou smlouvu. Ohraničení těmito dokumenty je zřejmé, neboť Maastrichtská smlouva politiku oficiálně zakotvila do primárního práva Unie a Lisabonská smlouva je posledním dokumentem, který ji v současnosti upravuje.

I. Cíl práce, metody a použité zdroje

Cílem mé práce bude podat stručný, ale přitom jasný a ucelený přehled o vzniku a vývoji SZBP Evropské unie a také o jejím současném stavu. Vzhledem k zadání této práce, bude hlavní pozornost upřena na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku EU, jakožto nejdůležitější a v současnosti tolik diskutovanou součást SZBP.

Stanovila jsem si následující výzkumnou otázku: *„Vedlo přijetí Lisabonské smlouvy k lepšímu fungování SZBP a SBOP?“*

Jelikož Evropská unie prošla za poslední desítky let své existence obrovským vývojem, zvolila jsem si hypotézu: *„SZBP a SBOP se neustále vyvíjí kupředu a státy konečně v této oblasti nacházejí společnou řeč.“*

Hlavní metodou použitou pro tuto práci je studium a analýza literatury, zakládajících Smluv, odborných článků a dokumentů institucí Evropské unie. Budu využívat také metodu komparace, především při hodnocení změn, které sebou přinesly jednotlivé smlouvy v oblasti vývoje SZBP a SBOP a při hodnocení těchto politik podle Lisabonské smlouvy.

Při tvorbě práce budu vycházet z dokumentů Evropské unie, informačních brožur a výročních zpráv institucí EU a českých ministerstev, jejich internetových stránek, z dalších internetových zdrojů, ze zakládajících Smluv a samozřejmě také z domácí a zahraniční literatury.

II. Struktura práce

Evropská unie udělala od roku 1993, kdy vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva, obrovský pokrok, stejně jako oblast Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, která je tématem mé diplomové práce. Jak již název napovídá, budu se zabývat SZBP, jakožto jednou z významných politik prováděných Evropskou unií.

Hlavní důraz bude kladen na její použití v praxi, tedy na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku, která je z mého pohledu nejdůležitějším „nástrojem“ zahraniční a bezpečnostní politiky Unie. Ač se jedná o politiku velmi mladou, díky řadě misí, které EU vysílá nejen na náš kontinent, je politikou ostře sledovanou a poměrně kontroverzní.

Evropská unie je tvořena 27 členy a každý z nich má na evropskou zahraniční politiku svůj vlastní názor, který se může zcela lišit od názorů ostatních, což politiku často brzdí v jejím provádění. Typickým znakem SZBP je to, že je uskutečňována jen tehdy, pokud dojde ke shodě členských zemí.

První kapitola práce bude věnována vývoji SZBP od Maastrichtské smlouvy z roku 1993, která ji zakotvila do právního rámce Unie a ustanovila ji jako druhý pilíř, na kterém byla Unie postavena. Následovala Amsterodamská smlouva, která měla za úkol oblast SZBP revidovat a doladit detaily, které Maastrichtská smlouva opomněla. Poté byla podepsána Niceská smlouva a následně Lisabonská smlouva, která roku 2009 vstoupila po složitém vyjednávání a ratifikaci v platnost.

Lisabonská smlouva je často označována za reformní, jelikož odstranila chrámovou strukturu tří pilířů, dala EU právní subjektivitu a přinesla do Evropské unie celou řadu změn, z nichž se některé pochopitelně dotkly také fungování zahraniční a bezpečnostní, respektive obranné politiky. Byla zřízena funkce vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Její představitelka, Catherine Ashton, má být oficiální zástupkyně SZBP uvnitř Unie i navenek. Je však jisté, že některé nedostatky zůstaly po Lisabonu zachovány a do budoucna se tak můžeme dočkat další reformy v oblasti SZBP. V kapitole jsou porovnávány jednotlivé Smlouvy a změny, které sebou přinesly, na jejím konci je komparace Maastrichtské a Lisabonské smlouvy v oblasti SZBP.

Následující, druhá kapitola bude věnována jejímu současnému fungování podle již zmiňované Lisabonské úpravy. Budu se zabývat aktéry této politiky, proto nebude opomenuta funkce Catherine Ashton, ani druhý nově vzniklý post předsedy Evropské rady, který v současné době zastává Herman Van Rompuy.

Obě tyto funkce mají pomoci lépe koordinovat SZBP. Co se týká jejich právní úpravy, Lisabon je příliš nerozebírá, není zcela jasný ani jejich vztah k ostatním institucím Unie. Problémem je vymezení pravomocí a tak se často stává, že se jejich kompetence vzájemně překrývají.

Pro realizaci politiky je používána celá řada nástrojů. Patří mezi ně společné akce a postoje, kterými EU vymezuje své názory a kroky v oblasti SZBP. Je zde začleněna podkapitola týkající se politiky sousedství, jejíž počátky se datují zhruba od roku 2003 a kterou můžeme považovat za velmi důležitý nástroj SZBP.

Hlavní pozornost bude upřena na podoblast zahraniční politiky Evropské unie, kterou je výše zmíněná Společná bezpečnostní a obranná politika, dříve Evropská bezpečnostní a obranná politika. Toto téma je obsahem třetí kapitoly mé práce.

SBOP byla založena v roce 1999 pro spolupráci v oblasti vojenství a zvládnání krizí. Stručně zmíním její vývoj až do současné podoby a aktéry, kteří jsou pro ni klíčoví a nástroje, které jsou k její realizaci používány.

Nejdůležitějším nástrojem jsou mise, které Evropská unie provádí a které mají za cíl zajistit mír a bezpečí nejen v evropském regionu. Jedná se o mise vojenského i civilního charakteru. EU provádí v problémových regionech reformy bezpečnostních složek, reformy justice, pozorovatelskou činnost, dohlíží na dodržování lidských práv, pomáhá dopravit do těchto oblastí humanitární pomoc.

Jsem si jistá, že téma misí EU by vydalo na samostatnou diplomovou práci, proto se vzhledem k omezenému rozsahu mé práce a širokému tématu o těchto misích pouze zmíním. Důraz přitom bude kladen na mise na Balkánském poloostrovu. Důvodem je to, že se jedná o naše blízké sousedy a proto se nás dotýkají nejvíce a jsou pro nás nejdůležitější. Konkrétně jsem se zaměřila na misi Concordia, která dokonale prověřila možnosti spolupráce Evropské unie a NATO.

V závěru mé diplomové práce shrnu poznatky získané v průběhu její tvorby a potvrdím, nebo vyvrátím hypotézu stanovenou v úvodu. Práce je zakončena stručným shrnutím v českém a také anglickém jazyce spolu se seznamem klíčových slov.

1 Vznik a vývoj SZBP

Důvod vzniku evropské integrace byl primárně ekonomický a spousta činností Unie dodnes vychází z její ekonomické síly a stability.¹ Až s prohlubováním oblastí spolupráce v rámci tohoto seskupení docházelo také k rozvoji celé řady nových politik. Státy pochopitelně usilovaly o mír v Evropě, proto jednou z těchto politik byla SZBP.² Jednalo se o velmi problémovou oblast, neboť země jen těžko hledaly správnou cestu k nastavení spolupráce. Každý stát sledoval především své vlastní cíle, zájmy ostatních států pro něj byly pochopitelně až na druhém místě.

Plány na spolupráci se objevovaly již od 50. let, kdy začala vznikat Evropská integrace, ale neochota členských států způsobila, že k ní docházelo pouze ve velmi omezeném rozsahu. Právě v této době se objevil návrh francouzského ministerského předsedy Plevena na vytvoření nadnárodní evropské armády a projekt Evropského obranného společenství.³

Iniciativa však zanikla.⁴ Ostatní evropské státy Plevenova myšlenka příliš nenadchla. Nelíbilo se jim, že by se musely vzdát části své suverenity ve prospěch Evropského společenství.⁵ Také proto byla SZBP oficiálně ustanovena až Maastrichtskou smlouvou v roce 1993.

1.1 Období před Maastrichtskou smlouvou

Pokud se zaměříme na milníky, které podpisu Maastrichtské smlouvy předcházely, pak se musíme zastavit u roku 1970, kdy vznikla tzv. Davignonova zpráva.⁶ Dle tohoto dokumentu se měly pravidelně konzultovat otázky zahraniční politiky, spolupráce měla probíhat na mezivládní úrovni.

Cílem bylo zabezpečit větší porozumění v oblasti mezinárodní politiky a zajistit názorovou shodu postojů jednotlivých zemí.⁷ Následně byl vytvořen projekt Evropské politické spolupráce, který fungoval mimo rámec Společenství a jehož cílem byla koordinace

¹CAMERON, Fraser. *An introduction to European foreign policy*. Abingdon: Routledge, 2007, s. 5.

²BORCHARDT, Klaus-Dieter. *L'ABC du droit de l'Union européenne*. Luxembourg : Office des publications de l'Union européenne, 2010. Les principes fondamentaux de l'Union européenne, s. 21.

³ Spolupráce Německa, Francie, zemí Beneluxu a Itálie s cílem vytvořit společné obranné síly.

⁴Francouzský parlament ratifikace zamítl. Stejných neúspěchem dopadl i pozdější Fouchetův plán, který chtěl vytvořit unii států. Tento návrh padl na základě rozhodnutí Nizozemí a Belgie.

⁵DUKE, Simon. *The elusive quest for European security: from EDC to CFSP*. Great Britain: MACMILLAN PRESS LTD, 2000, s. 18 - 19.

⁶Jméno dostala podle Belgičana Etienne Davignona, za jehož předsednictví byla vypracována. Někdy je označována také jako Lucemburská zpráva, nebo také Zpráva o problémech politické unifikace .

⁷KRÁL, David; PACHTA, Lukáš. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie : témata, výzvy, perspektivy*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 90.

společných postojů členských států a posilování vzájemné solidarity při řešení politických problémů.⁸

O administrativní zajištění se starala vždy země, která předsedala Radě Evropské unie. Ve zprávě bylo doporučeno, aby docházelo k pravidelným setkáním ministrů zahraničních věcí, prezidentů, předsedů vlád členských zemí Unie. Měli společně řešit otázky zahraniční politiky. Jednalo se o první ucelenou spolupráci členských států na úrovni ministrů zahraničních věcí a vysokých úředníků s cílem koordinovat a vytvářet nástroje pro EPS.⁹

V roce 1979 byla vydána tzv. Londýnská zpráva¹⁰, která inovovala oblast Evropské politické spolupráce. Zdůrazňovala větší akceschopnost EPS.¹¹ Byla posílena spolupráce s institucemi EU a zřízeno technicko-administrativní pracoviště.¹² Na jejím základě byly přidány další nástroje EPS. Jednalo se o možnost udělování sankcí. Byla posílena role předsednictví v rámci rozhodování o EPS a role Komise.

Neméně podstatný byl i tzv. Genscher-Colombův plán z roku 1981. Vytvořili ho ministři předsedové Německa a Itálie. Soustředil se na prohloubení politické spolupráce v Evropském společenství. Hlavní změny měl přinést Evropské radě. Chtěl posílit její řídicí pozici a zahrnout bezpečnostní politiku do EPS. Členské státy měly disponovat právem veta. Tento plán nebyl přijat, některé jeho myšlenky však byly promítnuty do JEA.

V roce 1987 začal platit Jednotný evropský akt, který byl pro SZBP velmi důležitý, Díky němu se stala součástí práva ES a byla formálně zakotvena. Byla formalizována struktura pro fungování EPS, jednalo se o tyto orgány: Evropská rada, Rada ministrů zahraničních věcí, Politický výbor, pracovní výbory a Evropská skupina dopisovatelů, která odpovídala za sledování uplatňování EPS a za studium všeobecných organizačních problémů.¹³

Od JEA byla EPS konečně oficiální politikou a spadala pod Radu. Byl ustanoven Stálý sekretariát EPS se sídlem v Bruselu. Stále se však jednalo spíše o diplomatickou spolupráci, než o provádění zahraniční a bezpečnostní politiky v podobě, v jaké ji známe dnes. Hlavní

⁸*EU ve světě : zahraniční politika Evropské unie*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007, s. 11.

⁹Docházelo k zaujímání společných pozic, přijetí společných akcí a politickému dialogu na nejvyšší úrovni.

¹⁰Na jejím základě se součástí EPS stal také aspekt bezpečnostní politiky.

¹¹PELTRÁM, Antonín, et al. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha : Grada, 2009. Druhý a třetí pilíř Evropské unie, s. 80.

¹²FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 597.

¹³Tamtéž, s. 598-599.

zodpovědnost nadále zůstávala v rukou jednotlivých členských států. Ty slíbily formování a provádění společné zahraniční politiky v oblastech obecného zájmu.¹⁴

V JEA jsou dále formulovány zásady pro provádění spolupráce v oblasti zahraniční politiky. Státy se zavázaly k vzájemnému informování a ke konzultacím ještě před vydáním konečného stanoviska a před uskutečněním potřebných kroků. Každý členský stát musí při zaujímání stanovisek vzít v úvahu stanoviska ostatních a musí se vyvarovat všech kroků, které by mohly vést ke snížení soudržnosti členů v mezinárodních vztazích.¹⁵ Šlo o to, aby politika členských států byla v souladu s politikou v rámci EPS.¹⁶

Musím konstatovat, že Jednotný evropský akt oblast politické spolupráce zásadně nezměnil, položil však základy potřebné pro pozdější přijetí Maastrichtské smlouvy. Hlavní institucí této politiky byla nadále Evropská rada. Země, která jí předsedala, zastupovala politiku navenek a byla zodpovědná za její implementaci a informování Evropského parlamentu.

1.2 Maastrichtská smlouva

Po pádu železné opony vyvstala obava z budoucí ochrany míru a pořádku v evropském regionu a s ní související potřeba po vytvoření a řádném zakotvení společné evropské bezpečnostní politiky. Tak, aby byla Evropská unie schopná spolupracovat se silami NATO a vzájemně zajišťovat bezpečnost nejen na našem kontinentu. Bylo jasné, že členové Evropské unie potřebují svou vlastní politiku, že nestačí jen to, že většina z nich je členy NATO, případně se účastní politiky v rámci Západoevropské unie.¹⁷

Někteří členové měli problém s přijetím rozhodnutí o vytvoření SZBP. Velká Británie byla zcela proti tomuto návrhu. Naopak ostatní velké země¹⁸ zaujaly opačný postoj a byly zastánci politiky. Hlavní slovo při závěrečných rozhodováních měla Francie spolu s Německem.¹⁹ Státy řešily, zda bude politika zakotvena do právního rámce Unie, nebo bude nadále fungovat odděleně.²⁰

¹⁴JEA, čl. 30.

¹⁵Tamtéž.

¹⁶PELTRÁM, Antonín, et al. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha : Grada, 2009. Druhý a třetí pilíř Evropské unie, s. 83.

¹⁷Vznikla na základě Bruselské smlouvy z roku 1948 a měla za cíl začlenit evropské státy do struktur NATO.

¹⁸Francie, Německo, Itálie, Nizozemí a Lucembursko.

¹⁹IRONDELLE, Bastien. European Foreign Policy: the End of French Europe. *Journal of European Integration*. 2008, s. 159.

²⁰FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 606.

Následovaly dlouhé rozhovory s cílem nalézt kompromis, který by vyhovoval všem, což se nakonec podařilo. Snahy vyústily podpisem Maastrichtské smlouvy. Vstoupila v platnost v roce 1993 a dala tak vzniknout Evropské unii. EU byla podle této smlouvy postavena na třech pilířích. Jednalo se o Evropská společenství, Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, Policejní a soudní spolupráci v trestních věcech. SZBP je postavena na mezivládním principu.

V SEU²¹ je uvedeno, že „společná zahraniční a bezpečnostní politika bude zahrnovat všechny otázky, které mají vztah k bezpečnosti Unie, včetně eventuálního formování společné obranné politiky, což by mohlo časem vést ke společné obraně“.²² K tomuto měla dopomoci Západoevropská unie²³, která měla být neoddělitelnou součástí EU např. v obranných akcích v rámci SZBP.

1.2.1 Cíle

SEU se pochopitelně zabývá Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou daleko podrobněji. Jsou v ní uvedeny tyto cíle SZBP:

- Ochrana společných hodnot, základních zájmů a nezávislosti Unie;
- posilování bezpečnosti EU a jejich členských zemí ve všech oblastech;
- posilování míru a mezinárodní bezpečnosti v souladu s Chartou OSN, Helsinským závěrečným aktem a Pařížskou chartou;
- podpora mezinárodní spolupráce, upevňování demokracie a právního státu;
- respektování lidských práv a základních hodnot.²⁴

Těchto cílů, které mají za úkol upevnit identitu Unie²⁵, má EU dosáhnout zavedením systematické spolupráce mezi členskými zeměmi, vytvářením společných akcí, jakožto důležitým nástrojem zahraniční a bezpečnostní politiky. Členské země měly podporovat SZBP v rámci solidarity a loajality. Měly se zdržet veškerého jednání, které by bylo v rozporu se zájmy Unie.

1.2.2 Nástroje SZBP

Vytvoření Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Maastrichtskou smlouvou znamenalo novou etapu v rozvoji politické spolupráce. Společná zahraniční a bezpečnostní

²¹Synonymum pro Maastrichtskou smlouvu.

²²SEU, Hlava I (Společná ustanovení).

²³Byla mezivládní vojenskou a také obrannou organizací, která vznikla na základě Pařížských dohod z roku 1954. Zanikla vypršením platnosti těchto dohod, v roce 2010.

²⁴SEU, Hlava V (Ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice).

²⁵PELTRÁM, Antonín, et al. Evropská integrace a Česká republika. Praha : Grada, 2009. Druhý a třetí pilíř Evropské unie, s. 90.

politika, která byla zavedena jako druhý pilíř, měla fungovat na mezivládním principu. S rozhodnutími, která byla přijímána v rámci tohoto pilíře, musel souhlasit každý, respektive nikdo nesměl nesouhlasit.

Právní akty neměly automaticky nadnárodní charakter, ani přednost před národním právem členských zemí. S cíli SZBP stanovenými ve Smlouvě o EU bylo spojeno zabezpečování souladu vnitrostátních politik členů Unie a jejich vnějších vztahů s ostatními zeměmi.

Dalším nástrojem, který SEU zavedla, byly tzv. společné akce, které vycházely z obecného směřování Evropské unie. Jednalo se o postoj Evropské rady, který byl následně převeden do společné akce. Rada měla za úkol stanovit rozsah, cíle EU pro uskutečňování dané akce, použité prostředky, podmínky a postup při provádění akce.²⁶

Většinou se používalo jednomyslné hlasování, v určitých případech fungovalo hlasování tzv. kvalifikovanou většinou. Členské země měly povinnost informovat Radu, pokud chtěly přijmout v rámci společné akce vnitrostátní stanovisko, nebo pokud měly problém s jejím provedením. V rámci společných akcí musel být pochopitelně brán zřetel na zahraniční politiku jednotlivých členských zemí Unie.

1.2.3 Hlavní aktéři

V oblasti zahraniční politiky byla Evropská unie zastupována Radou. Unie definuje její základní zásady a také směr. Při těchto krocích má velmi úzce spolupracovat se zemí předsedající Radě. SEU posílila postavení Evropské komise, mělo se jednat o její plné zapojení do SZBP. Komise smí pokládat otázky Radě ministrů, dávat jí doporučení a může dát podnět ke svolání mimořádného zasedání Rady ministrů. Toto právo vyplývalo ze Smlouvy o EU také pro každý členský stát.

SEU dále zaručovala, že zástupci členských států a Komise budou vůči zemím třetího světa vystupovat v otázkách týkajících se SZBP jednotně. Vedle Rady měl v této oblasti určitou roli i Evropský parlament. Byl poradcem pro oblast zahraniční a bezpečnostní politiky, mohl Radě pokládat otázky, dávat doporučení a měl právo na informace.

1.3 Amsterodamská smlouva

Ač byla SZBP zavedena Maastrichtskou smlouvou, podrobněji ji upravovala Amsterodamská smlouva. Kladla si za cíl, aby Evropská unie přešla od společenství postojů ke společenství činů.²⁷ Je výsledkem mezinárodní konference, která se konala v roce 1996

²⁶SEU, Hlava V (Ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice).

²⁷YAKEMTCHOUK, Romain. *La politique étrangère de l'Union européenne*. Paris: L'Harmattan, 2005, s. 95.

v Turínu. Jméno dostala podle toho, že byla přijata na zasedání Evropské rady v červnu 1997 v Amsterdamu. Vstoupila v platnost 1. května 1999 a pozměnila tak předcházející smlouvy, tedy Maastrichtskou smlouvu a smlouvy zakládající Evropská společenství.

1.3.1 Změny oproti Maastrichtu

V oblasti SZBP přinesla Amsterodamská smlouva celou řadu změn.²⁸ První z nich se týkala oblasti společných strategií. Na základě těchto strategií mohly členské země pod jménem Evropské unie provádět společné akce. Každá společná strategie musela zahrnovat vymezení cíle, kterého má být dosaženo, délku jejího trvání a také nástroje, které budou použity.

V Amsterodamské smlouvě bylo stanoveno, že členské státy musí přizpůsobit svou národní politiku politice unijní, pokud EU jako celek zaujme společný postoj. Záměry Evropské unie budou realizovány pomocí společných akcí, ve kterých bude vše podrobněji rozebráno.

V otázkách SZBP nadále rozhoduje Rada jednomyslně. Hlasování kvalifikovanou většinou se používá jen při přijímání rozhodnutí o společných akcích, nebo společných postojích postavených na základě již přijaté společné strategie. Do procesu rozhodování byl zaveden princip tzv. konstruktivní abstinence. Jedná se o zdržení se hlasování, které zároveň nebrání jednomyslnému přijetí akce. Hlasy osob, které se zdržely hlasování, však nesmí tvořit více než jednu třetinu z celkového počtu hlasujících.

1.3.2 Vysoký zmocněnec pro SZBP

Novinkou pro oblast zahraniční a bezpečnostní politiky bylo zavedení funkce vysokého zmocněnce pro SZBP. Měl za úkol pomáhat Radě v záležitostech týkajících se SZBP, především pak formulování, přípravy a provádění rozhodnutí z této oblasti. Reprezentoval Evropskou unii navenek a byl koordinátorem SZBP i ve vztahu k institucím Unie. Funkční období bylo stanoveno na pět let.

V Amsterodamské smlouvě je dále uvedeno, že zmocněnec je současně generálním tajemníkem generálního sekretariátu Rady.²⁹ Je mu nápomocen zástupce generálního tajemníka, který odpovídá za chod sekretariátu. Oba jsou jednomyslně jmenováni Radou.

²⁸NETOLICKÝ, Pavel. *E-polis* [online]. 2005 [cit. 2011-11-04]. Vývoj společné zahraniční a bezpečnostní politiky - II. část. Dostupné na <<http://e-polis.cz/evropska-unie/93-vyvoj-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politiky-ii-cast.html#5>>.

²⁹CAMERON, Fraser. *An introduction to European foreign policy*. Abingdon: Routledge, 2007, s. 15.

Prvním zmocněncem se stal Javier Solana, který dříve působil ve funkci generálního tajemníka NATO.

Problémem bylo, že funkce zmocněnce nebyla ve Smlouvě příliš upravena a její pravomoci nebyly jasně vymezeny. Navíc se často překrývaly s pravomocemi Politického a bezpečnostního výboru a s COREPER.³⁰ Dalším nedostatkem bylo, že většina států si nadále hájila především své vlastní zájmy, a proto bylo těžké politiku správně koordinovat.

1.3.3 Útvar pro politické plánování a včasné varování

Je dalším novým aktérem SZBP, který se objevil na scéně na základě Amsterodamské smlouvy.³¹ Byl vytvořen v rámci generálního sekretariátu Rady a měl být nápomocný Javieru Solanovi při plnění jeho úkolů. Měl za cíl vyhodnocovat vývoj v klíčových oblastech SZBP, sledovat aktivity, na které by se měla Unie do budoucna zaměřit a včas varovat před situacemi, které by mohly vyústit až v politickou krizi, nebo konflikt.

1.3.4 Mezi Amsterodamem a Nice

V prosinci 1998 se ve francouzském městě Saint-Malo konala konference ve francouzsko-britské režii, ze které vzešlo vytvoření deklarace ze Saint-Malo. Formálně zde došlo k započetí spolupráce v oblasti Evropské bezpečnostní a obranné politiky. Cílem bylo vytvoření vojenských kapacit pro operace, kterých se NATO nemohlo, nebo nemělo zájem účastnit.

Na deklaraci navázala konference ve Vídni, která se konala ještě téhož roku a na které došlo k potvrzení původních cílů. Bylo jasné, že politika bude úzce propojena s organizací NATO a půjde o velmi úzkou spolupráci. Měla za cíl podpořit společné fungování Unie a NATO. Evropská bezpečnostní a obranná politika, která byla na základě Lisabonské smlouvy přejmenována na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku, bude podrobněji rozebrána v závěrečné kapitole práce.

1.4 Niceská smlouva

Smlouva byla podepsána v roce 2001 ve Francii, konkrétně v městě Nice. V platnost vstoupila v únoru 2003 a měla být nástupcem Smlouvy z Amsterodamu. Měla za úkol vyřešit institucionální otázky, které Amsterodam nevyřešil, nebo vyžadovaly podrobnější úpravu.³²

³⁰KHOL, Radek. Bílá místa v české diskuzi o evropské bezpečnosti. *Mezinárodní vztahy*, 2/2002, s. 73.

³¹Právní základ v deklaraci č. 6, která je přiložena k Amsterodamské smlouvě.

³²FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 165.

Reagovala na rozšiřování Evropské unie. Evropská bezpečnostní a obranná politika se stala oficiální součástí SZBP a měla uvést politiku do praxe.

1.4.1 Změny oproti Amsterodamu

Na jejím základě mělo dojít k ještě užší spolupráci mezi členskými státy EU v rámci SZBP s cílem zavedení společných akcí a společných postojů. Podmínkou bylo, že se nesmělo jednat o vojenskou operaci. Existoval zde i tzv. princip záchranné brzdy, kdy každý z členů Unie mohl navrhnout, aby bylo nutné jednomyslné hlasování. Oficiálně potvrzovala existenci Politického a bezpečnostního výboru, Vojenského výboru a Vojenského štábu.

Smlouva z Nice³³ zavedla změny v rozhodovacím procesu. Konkrétně se jednalo o postup Rady Evropské unie při jmenování zvláštního zástupce. Podle úpravy dané touto smlouvou se mělo rozhodovat kvalifikovanou většinou. Stejný postup měl být používán i při podpisu dohody s jedním nebo více státy nebo mezinárodními organizacemi. Podmínkou bylo, že tato dohoda měla sloužit k provedení společné akce, společného postoje.

1.4.2 Politický a bezpečnostní výbor

Smlouva se věnuje také postavení Politického a bezpečnostního výboru, který byl zřízen na počátku roku 2001. Výbor má za úkol sledovat mezinárodní situaci, dávat Radě svá stanoviska a pomáhat definovat společnou politiku.³⁴ Když Rada přijme rozhodnutí, je to právě politický a bezpečnostní výbor, který dohlíží na jeho provedení. Smlouva z Nice zavedla možnost, kdy Rada může Výboru udělit pověření pro řešení konkrétní krize. Na základě pověření Výbor smí provádět rozhodnutí a strategicky vést operace, které mají za cíl zajistit politickou kontrolu na daném území a ukončit krizovou situaci.³⁵

1.4.3 Vojenský výbor

Výbor je složen z náčelníků generálních štábů členských zemí. Tento výbor se schází kdykoliv je to nutné a to jak na úrovni náčelníků, tak na úrovni jejich zástupců. Je poradním orgánem Rady. Pokud dojde ke krizové situaci, má za úkol vyhodnocovat návrhy, které mu předal Vojenský štáb a postoupit je Politickému a bezpečnostnímu výboru. Při provádění vojenských operací pod záštitou Unie se zabývá vyhodnocováním výsledků dané operace.

³³Oficiální název je Niceská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty.

³⁴*Evropská komise* [online]. 2010 [cit. 2011-10-05]. Politický a bezpečnostní výbor. Dostupné na <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_92_cs.htm>.

³⁵*BusinessInfo* [online]. 15.2.2010 [cit. 2011-10-11]. Politický a bezpečnostní výbor. Dostupné na <<http://businessinfo.cz/cz/clanek/p/politicky-a-bezpecnostni-vybor/1000709/5340/>>.

1.4.4 Vojenský štáb

Měl být součástí generálního sekretariátu Rady a jeho členové museli být výhradně občané členských zemí EU. Hlavním úkolem byla tvorba expertíz a zajištění spojení mezi vojenskými silami a nejvyšším vedením Unie, dlouhodobé strategické plánování a včasné varování před případnými hrozbami.

1.5 Lisabonská smlouva

Po odmítnutí Smlouvy o Ústavě pro Evropu³⁶ bylo nutné najít nové řešení pro budoucnost Evropské unie a její reformu. To představuje Lisabonská smlouva³⁷, která vstoupila v platnost 1. prosince 2009.³⁸ Ve smlouvě je uvedeno, že jejím cílem je dokončit proces, který začal Amsterodamskou a Niceskou smlouvou, aby došlo k posílení účinnosti a demokratické legitimacy EU, zlepšit soudržnost její činnosti.³⁹

Smlouva mění stávající smlouvy Evropské unie, aniž by je nahrazovala.⁴⁰ Zrušila dosavadní pilířovou unijní strukturu a kladla si za cíl přinést jednodušší fungování Unie a jejich institucí s cílem směřovat k hlubší politické unii.⁴¹ Evropská unie nyní disponuje právní subjektivitou, což by jí mohlo pomoci lépe a účinněji vystupovat při bilaterálních jednáních se zahraničím.

1.5.1 Změny oproti Nice

Jak jsem již zmínila, díky Lisabonské smlouvě Evropská unie ztratila svou pilířovou strukturu⁴² danou Maastrichtskou smlouvou, mnohé věci však zůstaly zachovány. Nadále zůstala hlavní zodpovědnost za provádění SZBP na Radě Evropské unie, která hlasuje jednomyslně.

Rada určuje obecné směřování zahraniční politiky Unie, sleduje strategické zájmy a cíle. Byla posílena kontrolní role Evropského parlamentu. Vliv Komise je poměrně omezený. Soudní dvůr stojí zcela mimo tuto oblast. Implementace rozhodnutí v oblasti Společné

³⁶Měla nahradit stávající smlouvy. Ve Francii a v Nizozemí ji občané v referendech odmítli.

³⁷Oficiální název je Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o fungování Evropské unie.

³⁸Původně se tak mělo stát již 1. ledna 2009, ale v té době neproběhly všechny úspěšné ratifikační procesy v členských zemích Unie. Ratifikaci zdrželo Irsko, Německo, Polsko a v neposlední řadě také Česká republika.

³⁹Lisabonská smlouva, Preambule.

⁴⁰Na rozdíl od předchozího návrhu.

⁴¹*Epravo* [online]. 2010 [cit. 2011-11-12]. Ondrej Hamulák : Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Jaký krok a kam? Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>>.

⁴²Tamtéž.

zahraniční a bezpečnostní politiky nadále zůstává ve většině případů na členských státech Unie.⁴³

Důležitou změnou je vytvoření funkce Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který navenek zastupuje Unii v otázkách SZBP. „*Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vykonává v souladu se Smlouvami vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a členské státy.*“⁴⁴

Tuto funkci nyní zastává Catherine Ashton. Unii dále zastupuje předseda Evropské rady. Catherine Ashton má být nápomocná Evropská služba pro vnější činnost. Těmito i dalšími aktéry, stejně tak i používanými nástroji SZBP, se budu zabývat v následující kapitole.

1.6 Zhodnocení, Maastrichtská smlouva versus Lisabonská smlouva

Je jisté, že od prvních pokusů o zavedení společné zahraniční a bezpečnostní politiky, udělala Evropská unie velký pokrok. Pokud bych se však vrátila k roku 1993, kdy začala platit Maastrichtská smlouva a SZBP se stala důležitou součástí politik Unie, musím konstatovat, že většina členských států očekávala mnohem více.

Ambice zahraniční politiky byly vysoké, ale její reálný průběh byl podstatně slabší.⁴⁵ Nepochybně došlo k dílčím úspěchům, ale členové EU při hodnocení této politiky, dali jasně najevo, že nesplnila jejich očekávání. Po svém vzniku byla Evropská unie postavena do situace, kdy se musela vypořádat s krizí v Jugoslávii. Unie však byla situací zaskočena a nedokázala pružně reagovat. Za každou cenu chtěla zachovat federativní zřízení Jugoslávie a neakceptovala názory občanů a jejich touhu po osamostatnění.

Zde se dokonale ukázala špatně fungující evropská diplomacie. Problémem byl také mezivládní princip, na kterém byla SZBP postavena. Státy sledovaly především své vlastní zájmy a nebyly motivovány efektivně zasahovat do záležitostí, které se sice dotýkaly Evropské unie jako celku, ale ne konkrétně jich samotných.

Další spornou oblastí byl jazykový překlad dokumentů pro potřeby fungování zahraniční politiky a složitý proces při jednání a hlasování institucí. Jednomyslnost, kterou Maastrichtská smlouva ve většině případů v oblasti SZBP vyžadovala, byl často velkou

⁴³Euroskop [online]. 2009 [cit. 2011-10-10]. Společná zahraniční a bezpečnostní politika. Dostupné na <<http://euroskop.cz/8916/sekce/spolecna-zahranicni-a-bezpecnostni-politika/>>.

⁴⁴Lisabonská smlouva, čl. 11.

⁴⁵PELTRÁM, Antonín, et al. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha : Grada, 2009. Druhý a třetí pilíř Evropské unie, s. 92.

brzdou.⁴⁶ Byla vytvořena celá řada pracovních skupin, které byly různě roztrženy, a proto neexistoval žádný centrální orgán, který by měl jednoduchý přehled o situaci v oblasti SZBP v daném okamžiku.

Je nutné zmínit nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců. Problém nastal také tehdy, pokud se řešila oblast spadající do dvou různých pilířů a s tím související systém dvou různých rozhodování. Chyběla osoba, která by byla hlavou této politiky a reprezentovala by ji v zahraničí.

Revizi SZBP viděly členské státy v Amsterodamské a později v Niceské smlouvě. Amsterdam i Smlouva z Nice samozřejmě posunuly tuto politiku kupředu, avšak i nadále existovala celá řada chyb v jejím fungování. Za pozitivní lze rozhodně označit vytvoření nové funkce vysokého zmocněnce pro tuto oblast⁴⁷ a také útvaru pro politické plánování a včasné varování. Dobrý byl také výběr kandidáta Javiera Solany na tuto pozici. Smlouva ale neřeší, jak zmocněnce z této funkce odvolat.⁴⁸

Problémem stále zůstávalo poměrně špatné vymezení jejich jednotlivých pravomocí a postupu při řešení konkrétních problémů. Jinak byly změny po Amsterdamu opravdu minimální a pro běžné občany zcela nepatrné. Chybělo zapojení Evropského parlamentu, jakožto instituce zastupující zájmy občanů a také Soudního dvora Evropských společenství.

Je těžké hodnotit, jaké změny sebou do praxe přinesla Lisabonská smlouva, neboť vstoupila v platnost poměrně nedávno. Každopádně se dle mého názoru jedná o smlouvu, která změnila SZBP zatím nejvíce. Blíže se situaci po Lisabonu a snaze o její zhodnocení budu věnovat v další kapitole.

⁴⁶ORT, Alexandr, et al. *Bezpečnost Evropy a Česká republika*. Praha : Professional Publishing, 2005, s. 90–93.

⁴⁷Tato funkce byla spojena s funkcí Generálního tajemníka Rady.

⁴⁸Dořešeno až Lisabonskou smlouvou.

2 SZBP v současnosti

Společná zahraniční a bezpečnostní politika nyní funguje podle úpravy dané Lisabonskou smlouvou. Jak jsem již podotkla, tato smlouva je často označována za reformní z hlediska změn, které sebou přinesla. Obsahem druhé kapitoly bude nejen přiblížit její fungování v současnosti, ale také jej porovnat s minulou právní úpravou. Vyzdvihnu pozitivní změny, které Lisabon přinesl a zdůrazním i to, co by si naopak zasloužilo další právní úpravu.

2.1 Aktéři

I když došlo ke zrušení pilířové struktury Unie, oblast SZBP nadále spadá pod odlišný rozhodovací systém než ostatní unijní politiky a nadále zůstává především v moci členských států. Ani po přijetí Lisabonu se nezměnil fakt, že největší pravomoci z institucí Evropské unie v rámci této politiky zůstaly Evropské radě. Proto budu kapitolu začínat Evropskou radou a výčtem jejich kompetencí a činností.

Neméně důležitou je Rada Evropské unie, která má poměrně komplikovanou organizační strukturu s řadou výborů a podvýborů. Musím zmínit i Evropskou komisi, která sdílí s Radou EU určité pravomoci. A právě z tohoto důvodu je politika někdy nepřehledná, jelikož není jasné, komu náleží k projednávání která činnost. Nefunguje spolupráce mezi Radou a Komisí. Bude popsána nově zavedená funkce Vysokého představitele pro SZBP.

2.1.1 Evropská rada

Je stále orgánem, který ve strategické rovině formuluje SZBP. Dává Unii návrhy a podněty sloužící k jejímu rozvoji a vymezující obecné politické směřování a priority. Je tvořena hlavami států, předsedy vlád jednotlivých členských zemí Unie, předsedou Evropské rady a předsedou Komise.⁴⁹ Jednáním je přítomna Catherine Ashton, jakožto vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Schůze se konají pravidelně dvakrát za půl roku, v případě potřeby častěji. Ve většině případů ER rozhoduje konsensem.

2.1.2 Předseda Evropské rady

Ze členů Evropské rady je volen její předseda, který vede jednání ER a po každém zasedání předloží zprávu o schůzi Evropskému parlamentu. V Lisabonské smlouvě je dále uvedeno: „*Předseda Evropské rady zajišťuje na své úrovni a v této funkci vnější zastupování Unie v záležitostech týkajících se společné zahraniční a bezpečnostní politiky, aniž jsou*

⁴⁹Evropská rada [online]. 2010 [cit. 2011-11-04]. Evropská rada - Oficiální orgán EU. Dostupné na <<http://european-council.europa.eu/the-institution.aspx?lang=cs>>.

dotčeny pravomoci vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.“⁵⁰

Předseda je volen na období dva a půl roku, jeho mandát lze jednou prodloužit. Má zastupovat Unii na vrcholných summitech se třetími zeměmi.⁵¹ Současným předsedou Evropské rady je Herman Van Rompuy.

2.1.3 Rada Evropské unie

Rada vykonává spolu s Evropským parlamentem legislativní funkci a má na starost rozpočet Evropské unie. Vymezuje a koordinuje unijní politiku tak, aby byla v souladu s texty ve Smlouvách.⁵² Je tvořena ministry jednotlivých členských států, za každou zemi je přítomen jeden ministr.⁵³ Pokud není ve Smlouvě výslovně uvedeno jinak, Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou⁵⁴.

Zasedá v několika rozdílných složeních, oblastí SBZP se zabývá Rada pro zahraniční věci ve složení ministrů zahraničních věcí jednotlivých členských zemí. Tato Rada je jediná, která nefunguje na principu rotujícího předsednictví, neboť jí předsedá Catherine Ashton.

Na zasedáních se Rada zabývá vnější činností EU, zahrnující SZBP, zahraniční obchod a rozvojovou spolupráci. Rada úzce spolupracuje s Komisí, aby bylo dosaženo soudržnosti a jednotnosti vnějších činností Unie.⁵⁵ Dále pod oblast zahraniční politiky a evropské bezpečnosti patří Rada pro všeobecné záležitosti, která řeší některé administrativní otázky související se zahraniční unijní politikou.

U Rady musím zmínit také COREPER⁵⁶, což je Výbor stálých zástupců členských zemí EU. Je přípravným orgánem Rady a jeho hlavním úkolem je tedy příprava a koordinace jejich zasedání.⁵⁷ Ještě před samotným jednáním prozkoumává všechny body, které mají být na zasedání projednávány a filtruje tak neefektivní návrhy.

⁵⁰Lisabonská smlouva, čl. 9b.

⁵¹Vláda české republiky [online]. Analýza dopadů Lisabonské smlouvy, 2010, s. 5 [cit. 2012-02-04]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/analiza-dopadu-lisabonske-smlouvy-66830/>>.

⁵²Lisabonská smlouva, čl. 9c.

⁵³Rada Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2011-11-02]. Rada – místo, kde jsou přijímána zásadní rozhodnutí týkající se Evropské unie. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/council.aspx?lang=cs>>.

⁵⁴Od 1. listopadu 2014 bude kvalifikovanou většinou míněno minimálně 55% členů Rady (tedy minimálně 15 členů, kteří zároveň musí zastupovat minimálně 65 % obyvatel EU). Proti mohou být maximálně 3 členové Rady.

⁵⁵Rada Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2011-11-02]. Zahraniční věci. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/policies/council-configurations/foreign-affairs.aspx?lang=cs>>.

⁵⁶Tato zkratka pochází z francouzského Comité des Représentants Permanents.

⁵⁷BORCHARDT, Klaus-Dieter. *L'ABC du droit de l'Union européenne*. Luxembourg : Office des publications de l'Union européenne, 2010. La constitution de l'Union européenne, s. 61.

Dalším významným aktérem v rámci Rady jsou jednotlivé pracovní skupiny tvořené experty z členských zemí a zástupci Komise. Mají za úkol porovnávat stanoviska členských zemí k projednávaným otázkám na poli Evropské unie a odstranit potíže, které brání vytvoření jednotného názoru. Tyto skupiny zřizuje výše zmíněný COREPER.

Patří zde Politický a bezpečnostní výbor, který byl zmíněn již v předešlé kapitole. Většinou je složen z velvyslanců členských zemí Unie, jednání se konají v Bruselu. Vydává stanoviska v oblasti SZBP, čímž pomáhá určovat směr této politiky. Sleduje mezinárodní situaci v rámci zahraniční a bezpečnostní politiky a je pověřen řízením vojenských operací SBOP a komunikací s NATO.⁵⁸

2.1.4 Evropská komise

Komise má za úkol podporovat obecné zájmy Unie, dává podněty ostatním institucím. Předkládá návrhy právních předpisů Radě a Evropskému parlamentu. Je strážkyní Smluv, dohlíží na jejich dodržování a na uplatňování opatření, která byla přijata na jejich základě.⁵⁹ Hlídá plnění rozpočtu, řídí a provádí politiky Evropské unie. Vystupuje navenek za Evropskou unii, výjimkou je oblast SZBP.

Komise je tvořena zástupci členských států⁶⁰, z nichž každý zodpovídá za svěřenou oblast zájmů. Co se týká pravomocí Komise v oblasti zahraniční politiky, nejsou zdaleka tak významné jako pravomoci Rady. Komise se spoluúčastní rozhodovacího procesu v oblasti SZBP a také spravuje její rozpočet.

O dalším zapojení Komise lze hovořit pouze v souvislosti s vysokým představitelem Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který je zároveň jejím místopředsedou. Společně s ním Komise dává Radě podněty návrhy na opatření v rámci SZBP. Evropská komise je spolu s představitelem zodpovědná za udržování a rozvíjení vztahu s mezinárodními organizacemi, např. OSN.⁶¹

⁵⁸ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2011 [cit. 2011-11-06]. Institucionální zajištění SZBP. Dostupné na <http://mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_szbp.html>.

⁵⁹ Lisabonská smlouva, čl. 9d.

⁶⁰ Nyní má v Komisi každý členský stát 1 zástupce. Od 1. listopadu 2014 bude počet členů Komise odpovídat dvěma třetinám počtu členských států.

⁶¹ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2011 [cit. 2011-11-06]. Institucionální zajištění SZBP. Dostupné na <http://mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_szbp.html>.

2.1.5 Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku

Tato funkce nahradila předcházející funkce Vysokého představitele pro SZBP, předsedy Rady pro vnější vztahy a také komisaře pro vnější vztahy. Lisabonská smlouva dala představiteli větší pravomoci než jeho předchůdci, což by mělo zefektivnit fungování SZBP a zajistit její lepší a jednotnější fungování navenek.

Vysoký představitel je jmenován Evropskou radou se souhlasem předsedy Komise, hlasování probíhá kvalifikovanou většinou. Stejným postupem může být ER odvolán.⁶² Vede SZBP a SBOP a podává návrhy, které pomáhají k jejich vytváření a formulaci. Působí jako zmocněnec Rady, je jedním z místopředsedů Komise a zároveň je předsedou v Radě pro zahraniční záležitosti.⁶³ Zodpovídá za úkoly Komise v oblasti vnějších vztahů Unie. Vysoký představitel vykonává SZBP spolu s členskými státy EU.

Na základě Lisabonské smlouvy jsou zřízeny delegace, které spadají pod Vysokého představitele a které zastupují Evropskou unii při jednáních ve třetích zemích, případně na půdě mezinárodních organizací. Budou vykonávat reprezentaci a koordinaci zájmů Unie, což doposud dělala předsedající země.⁶⁴ Ve spolupráci s Politickým a bezpečnostním výborem se Vysoký představitel se také stará o koordinaci misí, které jsou organizovány v rámci SBOP. Představitel má na starosti také zvláštní zástupce, které sám navrhuje. Zástupci po jmenování vykonávají svou funkci pod jeho vedením.

Jak jsem již zmínila, problematickou oblastí je vytvoření názorové shody mezi představiteli největších evropských mocností. Vysoký představitel tak může působit jako mediátor, který musí najít řešení vhodné pro všechny strany.

Další překážkou pro lepší fungování SZBP je i poměrně nejasně stanovené rozdělení pravomocí Vysokého představitele a předsedy Evropské rady. Předseda zajišťuje podle Lisabonské smlouvy vnější vystupování Unie v oblasti SZBP, na své úrovni, to značí na úrovni prezidentů a předsedů vlád. Toto vymezení je sporné a stává se tak, že není zřejmé, kdo má kterou věc na starosti.

Do funkce byla v listopadu 2009 jmenována baronka Catherine Margaret Ashton, britská politička a bývalá komisařka EU pro obchod. Nutno podotknout, že na adresu Catherine Ashton často zaznívají slova kritiky. Podle mnohých málo cestuje a dělá velká gesta místo toho, aby diplomaticky vedla svěřený rezort.

⁶²Lisabonská smlouva, čl. 9e.

⁶³BORCHARDT, Klaus-Dieter. *L'ABC du droit de l'Union européenne*. Luxembourg : Office des publications de l'Union européenne, 2010. La constitution de l'Union européenne, s. 65.

⁶⁴*Vláda české republiky* [online]. Analýza dopadů Lisabonské smlouvy, 2010, s. 22 [cit. 2012-02-04]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/analiza-dopadu-lisabonske-smlouvy-66830/>>.

Byla kritizována např. za to, že po zasažení Haiti zemětřesením se na místo nepřijela ani podívat. Podle průzkumu veřejného mínění, je Ashton nejméně výkonnou ze všech euro komisařů.⁶⁵ Na její obranu je nutné zmínit, že zastává tři funkce sloučené dohromady a proto má pochopitelně mnohem více práce než její předchůdci a také to, že na začátku věnovala spoustu času a pozornosti vytváření Evropské služby pro vnější činnost.

Dalším problémem je, že pro efektivní fungování SZBP je velmi důležité, aby bylo dosaženo názorové shody, případně kompromisu mezi evropskými mocnostmi. Pokud se velké státy neshodnou, bude Catherine Ashton jen těžko nalézat řešení pro jednotný postoj Unie. Do budoucna bude také nutné vyjasnit její vztah ke zbytku Komise, respektive přiblížit způsob jejich spolupráce, jelikož Catherine Ashton má z titulu místopředsedkyně Komise na starosti koordinaci této oblasti.

2.1.6 Evropská služba pro vnější činnost

Nově vzniklou institucí, která má být nápomocna Vysokému představiteli je Evropská služba pro vnější činnost, často označovaná jako diplomatická služba Evropské unie. Spolupracuje s diplomatickými službami členských států a je funkčně nezávislou institucí Evropské unie.⁶⁶

Je tvořena úředníky Rady, Komise a jednotlivých diplomatických služeb. Jelikož jsou v ní propojeny všechny orgány, má tento útvar pomoci překlenout rozdíly mezi národní a evropskou úrovní provádění SZBP a také přiblížit a propojit tyto úrovně. Má vytvářet analýzy mezinárodního dění a prostředí. Tato služba je ve smlouvě zmíněna jen okrajově, konkrétní podoba je vymezena rozhodnutím Rady.

Formálně vznikla 1.1.2011 na základě Lisabonské smlouvy. Jedna třetina zaměstnanců ESVČ pocházela z Rady a dvě třetiny z Evropské komise, byli doplněni diplomaty z jednotlivých členských států. Do konce roku 2013 by měli diplomaté tvořit jednu třetinu pracovních sil Evropské služby pro vnější činnost.⁶⁷

2.1.7 Evropský parlament

Co se týká pravomocí Evropského parlamentu a Soudního dvora EU, jsou poměrně malé. EP je v otázkách SZBP konzultován a informován, ale nepodílí se na procesu

⁶⁵*EurActiv* [online]. 2011 [cit. 2011-11-06]. David Lidington. V Bruselu hájíme národní zájmy. Dostupné na <<http://euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy-008534>>.

⁶⁶*Evropský parlament* [online]. 2010 [cit. 2011-11-01]. Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. července 2010 o návrhu rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Dostupné na <<http://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0280&language=CS#BKMD-3>>.

⁶⁷EVROPSKÁ KOMISE. *Souhrnná zpráva o činnosti Evropské unie 2011*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2012, s. 110.

spolurozhodování. Spolurozhoduje o rozpočtu pro SZBP. Evropský parlament, stejně jako Rada, každoročně vydává hodnotící zprávy o SZBP. Zástupci Evropského parlamentu se účastní neoficiálních schůzek se zástupci Rady a Komise, na nichž probírají otázky zahraniční politiky.

2.1.8 Soudní dvůr Evropské unie

Společná zahraniční a bezpečnostní politika je až na určité výjimky vyloučena z pravomocí Soudního dvora EU. V Lisabonské smlouvě, v Hlavě týkající se SZBP, je uvedeno: „*Soudní dvůr Evropské unie nemá v souvislosti s těmito ustanoveními pravomoc, s výjimkou své pravomoci kontrolovat dodržování článku 25b této smlouvy a přezkoumávat legalitu některých rozhodnutí, jak stanoví čl. 240.*“⁶⁸

Soudní dvůr má právo prozkoumat, zda provádění SZBP není v rozporu s postupy a pravomocemi danými Smlouvou institucím a orgánům Unie, nebo zda jejich postupy nejsou v rozporu s prováděním zahraniční politiky. Dále smí přezkoumávat legalitu opatření, která byla v rámci SZBP přijata. Jedná se např. o sankce proti právníkům, či fyzickým osobám.⁶⁹

2.1.9 Členské státy

Jednotlivé členské státy byly a vždy budou nejdůležitějším aktérem zahraniční politiky EU. Vždyť jsou to právě ony a jejich zástupci, představitelé, kdo rozhodují prostřednictvím institucí Evropské unie o budoucnosti a formování SZBP. Každý stát má na provádění politiky jiný názor a to je důvodem častých rozepří a pomalého rozhodování v Unii. Rozpory lze vidět v postojích tří nejdůležitějších a největších unijních aktérů, tedy Německa, Francie a Velké Británie.

Francie se staví do pozice velitele evropské politiky a sleduje především své vlastní zájmy. Unie má zvětšit rozsah jejich pravomocí a síly v Evropě. Velká Británie sleduje své zájmy, ale zároveň zájmy USA, jakožto svého odvěkého spojence a nechce udělat nic, s čím by USA nesouhlasily. Německo je z těchto tří států nejmírnější, nedisponuje celosvětovými ambicemi na vedení politiky. Některé menší státy vidí jako svou prioritu

⁶⁸Lisabonská smlouva, čl. 11.

⁶⁹Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2011 [cit. 2011-11-06]. Institucionální zajištění SZBP. Dostupné na <http://mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_szbp.html>.

především NATO.⁷⁰ Ideální by bylo, pokud by SZBP přihlížela ke specifickým potřebám jednotlivých států, aby nedošlo k úplnému znadnárodnění politiky.⁷¹

2.2 Nástroje SZBP

Jedná se o prostředky a formy, které jsou používány k provádění SZBP EU. Většina z těchto nástrojů je právně zakotvena ve Smlouvách. Mezi právně zakotvené nástroje řadíme obecné směry pro SZBP, strategické zájmy a cíle, které jsou vytyčovány Evropskou radou, jakožto nejdůležitějším aktérem.

Dále zde spadají rozhodnutí, která Rada přijme a která se týkají akcí, které budou provedeny a postojů, které má EU ke konkrétní záležitosti zaujmout jako celek. Důležitá je také spolupráce mezi členskými státy a uzavírání mezinárodních smluv pod jménem EU s třetími stranami a mezinárodními organizacemi.⁷²

Další nástroje, které nejsou takto právně zakotveny jsou deklarace a politický dialog, který jednotlivé státy mezi sebou vedou. Unie v rámci SZBP nesmí přijímat žádná opatření legislativního charakteru.

Všechna vydaná rozhodnutí se tedy vztahují pouze na konkrétní případy a nejsou obecně platná. Státy mají tato rozhodnutí dodržovat, problémem je, že chybí sankce za případná porušení. Jak jsem již zmínila, obecný směr SZBP, strategické zájmy a cíle nadále určuje Rada a to prostřednictvím přijímání společných akcí a společných postojů. Tato rozhodnutí jsou přijímána jednomyslně.

2.2.1 Společná akce

Jedná se o rozhodnutí přijatá Radou, která předchází provedení společné akce Unie. Je v nich vymezen cíl, kterého má být dosaženo a prostředky, které jsou k tomuto účelu vyčleněny. Rozhodnutí je pro členské státy závazné v tom smyslu, že jejich postoje a činnosti mu nesmí odporovat.⁷³

2.2.2 Společný postoj

Je stanoviskem Evropské unie pro konkrétní situaci. Adresátem je stát, konkrétní událost, problém. Tyto postoje jsou pravidelně publikovány v Úředním věstníku. Návrh je předložen Komisí a schválen Evropským parlamentem a Radou. V prvním čtení Rada hlasuje

⁷⁰IRONDELLE, Bastien. European Foreign Policy: the End of French Europe. *Journal of European Integration*. 2008, s. 156-159.

⁷¹YAKEMTCHOUK, Romain. *La politique étrangère de l'Union européenne*. Paris: L'Harmattan, 2005, s. 16.

⁷²Unie má tuto pravomoc až od Lisabonské smlouvy, která jí přinesla právní subjektivitu a umožnila jí tak výše zmíněné uzavírání smluv jménem EU.

⁷³Dle současné terminologie jsou společné akce nazývány jako rozhodnutí vymezující akce, které má Unie provést.

o návrhu Komise a s ním souvisejícím stanovisku Evropského parlamentu. Přijímá společný postoj, který je ve druhém čtení předán k posouzení EP.

Pokud Evropský parlament postoj schválí, Rada následně oficiálně přijme daný akt.⁷⁴ Členské státy pak musí zajistit, aby jejich politika byla v souladu s vydaným postojem Evropské unie.⁷⁵

2.2.3 Evropská politika sousedství

ENP⁷⁶ je poměrně novou unijní politikou, která spadá pod oblast vnějších vztahů EU a pomáhá zahraniční a bezpečnostní politice v naplňování stanovených cílů. Z tohoto důvodu je v současné době jednou z prioritních oblastí a nástrojem SZBP. Jejím prostřednictvím Evropská unie usiluje o zlepšení ekonomického, politického a sociálně stálého prostředí, což má pomoci k šíření demokracie.

Poprvé se o její konkrétní podobě začalo mluvit v roce 2003, kdy byla ENP navržena jako rámcová politika pro spolupráci s východními a jižními sousedními státy.⁷⁷ Komise vydala dokument s názvem Širší Evropa a následně Strategii ENP. Byly popsány její nejdůležitější cíle, prostředky a postupy, které pro ni budou používány. Hlavním cílem bylo zabránit vytváření propasti mezi Evropskou unií a okolními zeměmi a místo toho raději posilovat jejich vzájemnou spolupráci a bezpečnost v regionu, podporovat hospodářské a politické reformy.

Nejvýznamnějším nástrojem jsou bilaterální akční plány, které mezi sebou uzavírají Evropská unie a konkrétní stát. Je v nich obsažen návrh reformy z oblasti politické ekonomické, bezpečnostní, energetické, soudní a jsou v nich stanoveny priority a cíle, kterých má být vzájemnou spoluprací dosaženo. Základní oblasti ENP jsou:

- Posílení právního státu, demokracie a dodržování lidských práv;
- podpora hospodářských reform;
- podpora zaměstnanosti a sociální soudržnosti;
- spolupráce při plnění cílů SZBP.⁷⁸

⁷⁴*Evropský parlament* [online]. 1997 [cit. 2011-11-01]. Positions communes. Dostupné na <http://europarl.europa.eu/commonpositions/default_fr.htm>.

⁷⁵Dle současné terminologie jsou společné postoje nazývány jako rozhodnutí vymezující postoje, které má Unie zaujmout.

⁷⁶European neighbourhood policy (ENP), anglický název pro Evropskou politiku sousedství. Bude zde použita anglická zkratka, českou zkratku EPS nemohu použít, jelikož sloužila v první kapitole pro označení Evropské politické spolupráce.

⁷⁷*Evropská politika sousedství – Spolupráce*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 5.

⁷⁸*ENPI info centre* [online]. 2010 [cit. 2011-11-01]. La Politique européenne de voisinage. Dostupné na <http://ec.europa.eu/world/enpi/index_fr.htm>.

Komise vždy vypracuje pro konkrétní zemi hodnotící zprávu, ve které je zdůrazněno, na které oblasti by se měla do budoucna zaměřit. Na jejím základě se následně Rada rozhodne, zda vypracuje Akční plán⁷⁹. ENP je financována z Nástroje evropského sousedství a partnerství.⁸⁰

Do spolupráce v rámci ENP spadají země, které mají s Evropskou unií podepsány Dohody o partnerství a spolupráci pro země bývalého SSSR, Asociační dohody⁸¹. Nyní se jedná o 16 zemí⁸², z nichž 10 je zapojeno do Unie pro středomoří⁸³ a 6 do Východního partnerství.⁸⁴ V současné době se snaží o posilování spolupráce s nevládními organizacemi. Je pro ni alokováno stále více finančních prostředků, což by rozhodně mělo jejímu významu pomoci.

V roce 2012 byla vydána Souhrnná zpráva o činnosti EU za rok 2011, ve které se uvádí, že EPS bude do budoucna založena na větším stupni diferenciaci, aby docházelo k rozvoji vazeb Evropské unie a partnerských zemí. Bude prováděna bližší hospodářská a politická spolupráce zaměřená na reformy veřejné správy, bezpečnosti a řešení konfliktů.⁸⁵

2.3 Zhodnocení SZBP podle Lisabonu

Lisabonská smlouva je platná teprve dva roky a tak je velmi brzy na hodnocení jejího celkového dopadu na oblast zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Ale i za tuto dobu již lze pozorovat některé pozitivní i negativní důsledky, které sebou pro Evropskou unii, jednotlivé členské státy a jejich občany přinesla.

Úkolem Lisabonské smlouvy bylo reformovat Niceskou smlouvu, posílit postavení Evropské unie na mezinárodní scéně, zajistit vyšší stupeň její soudržnosti a zjednodušit institucionální strukturu.⁸⁶ Od doby, kdy byla Niceská smlouva přijata, přistoupilo do Unie 12 nových států, zvětšil se počet obyvatel EU, a proto byla nutnost reformy daleko patrnější než dříve.

⁷⁹Nejdůležitější operační nástroj ENP. Jsou v něm stanoveny priority spolupráce na období 3-5 let.

⁸⁰Je z něj financována Evropská politika sousedství a Strategické partnerství s Ruskem.

⁸¹Pro Středomořské partnerství.

⁸²Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Moldávie, Maroko, Palestinská autonomní území, Sýrie, Tunisko, Ukrajina.

⁸³Je jižní větví Evropské politiky sousedství. Má sloužit ke spolupráci členů EU a států Afriky a Blízkého východu v oblasti Středozemního moře.

⁸⁴Jedná se o strategické partnerství bez výhledu na členství v EU.

⁸⁵EVROPSKÁ KOMISE. *Souhrnná zpráva o činnosti Evropské unie 2011*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2012, s. 111.

⁸⁶KOEHLER, Kateryna. *CRIA* [online]. 2010 [cit. 2011-11-05]. EUROPEAN FOREIGN POLICY AFTER LISBON: STRENGTHENING THE EU AS AN INTERNATIONAL ACTOR. Dostupné na <http://cria-online.org/Journal/10/Done_European_Foreign_Policy_After_Lisbon_Strengthening_the_EU_as_an_International_Actor_Kateryna%20Koehler.pdf>.

Bylo nutné těmto skutečnostem přizpůsobit rozhodování unijních institucí a zajistit, aby Unie byla navenek jednotně zastupována a měla svého reprezentanta pro jednání s okolními státy a mezinárodními organizacemi.

Některé věci, které jsou spíše brzdou SZBP, zůstaly téměř nezměněny. Došlo sice ke zrušení pilířové struktury, ale SZBP i nadále spadá pod odlišný rozhodovací systém a funguje na mezivládním principu. Takže moc je především v rukou členských států. Rozhodovací proces zůstal zachován. Drobnou změnou je doplnění konzultačního mechanismu⁸⁷. Pokud má členský stát závažné důvody, kvůli kterým se chce postavit proti rozhodnutí, které má být přijato kvalifikovanou většinou, hlasování je zrušeno a bude probíhat proces vyjednávání.

Zde nastupuje do procesu Vysoký představitel, který s dotyčným členským státem konzultuje jeho názory a hledá kompromisní řešení. Pokud se tak nestane, Rada smí kvalifikovanou většinou požádat Evropskou radu, aby o věci rozhodla jednomyslně. V tomto bodu jasně vidíme posílení ochrany malých států před většinovou vůlí.

Novinkou je také povinnost členských států Evropské unie, které jsou zároveň přítomny v Radě bezpečnosti OSN. Pokud Rada bezpečnosti OSN jedná o otázkách, ke kterým se vyjádřila také Evropská unie, je na členských státech, aby zajistily účast Vysokého představitele na jednání.

Co se týká financování politiky, ve Smlouvě najdeme novou pasáž, ve které je uvedeno, že pokud je potřeba rychle zajistit prostředky pro SZBP, může Rada přijmout rozhodnutí, díky kterému je stanoven zvláštní postup získávání financí pro tyto případy. Tato novinka urychluje případné získávání prostředků z unijního rozpočtu.

Jak již bylo v této kapitole uvedeno, největší změny Lisabonská smlouva způsobila v institucionální oblasti. Nejvýraznějším posunem je zavedení funkce Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Pravomoci jsou poměrně široce vymezené a záběr funkce je veliký. Má zastupovat Evropskou unii navenek pro všechny ostatní státy a organizace. Tím, že je představitel členem Komise a zároveň předsedá Radě pro zahraniční věci, dochází k propojení dvou prvků SZBP, mezivládního i nadnárodního principu a také k propojení Rady a Komise.

Logicky by mělo dojít také k větší soudržnosti politiky. Ozývají se i protichůdné názory. Někteří politici se domnívají, že funkce má příliš nejasné pravomoci a spojení funkcí v Radě a v Komisi může spíše než k posílení, vést k narušení jejich vzájemných vztahů. Dále,

⁸⁷Lisabonská smlouva, čl. 31.

že osoba zastávající tyto funkce, nemůže obě vykonávat dobře a svědomitě a nemůže být loajální k oběma institucím.

Další inovací je zavedení předsedy Evropské rady. Vede jednání ER a do budoucna se má stát prezidentem Unie. Jeho hlavním úkolem je udržování kontinuity při jednání ER a podávání zpráv Parlamentu po každém tomto zasedání. Jak jsem již výše zmínila, zastupuje Evropskou unii v otázkách SZBP, které nespádají pod Vysokého představitele. Zde ale může dojít ke střetu těchto dvou funkcí. Je velmi těžké určit hranice, za kterými už záležitost nespadá pod Catherine Ashton, ale má ji na starosti Herman Van Rompuy.

Pokud se podívám na celkové změny po Lisabonské smlouvě, musím je hodnotit převážně kladně. Je jisté, že SZBP se do budoucna nevyhne dalším reformám a drobným změnám. Přesto dle mého názoru, udělala politika obrovský krok kupředu. Pozitivně vnímám vytvoření funkce Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Ač je Catherine Ashton často kritizována, myslím, že je nutné si uvědomit, že se jedná o novou a poměrně neznámou funkci, proto bude její představitelce trvat delší dobu, než si na svou novou roli zvykne a bude zvládat všechny její aspekty. Evropská unie má tímto pro okolní svět konečně svého zástupce. Závěry této kapitoly budou použity pro zodpovězení výzkumné otázky a verifikaci hypotézy v poslední části práce.

3 SBOP

Společná bezpečnostní a obranná politika⁸⁸ funguje jako součást SZBP od roku 1999 a vychází z jejího obecného fungování a právního rámce. Vznikla jako odpověď na nedostatečné převádění SZBP do praxe.

Do této doby EU spolupracovala spíše na diplomatických operacích, případně na operacích pod záštitou NATO, které často sledovaly zájmy USA jakožto nejsilnějšího člena této organizace. To bylo také důvodem, proč vyvstala potřeba pro vytvoření politiky, která bude orientována na oblasti důležité pro Evropu a která by zároveň byla schopná fungovat ve vzájemné spolupráci s NATO.

3.1 Počátky vývoje SZBP

Pro formování SBOP byl důležitý rok 1992, kdy byly na ministerské konferenci Západoevropské unie definovány tzv. petersberské úkoly⁸⁹, které byly později zpřesňovány. Členské země tímto daly najevo svou připravenost pro poskytnutí svých jednotek pro vojenské úkoly prováděné pod vedením ZEU. Mělo se jednat o humanitární a záchranné úkoly, mírové mise, bojové operace zahrnující prosazování mírových opatření na daném území.⁹⁰ Členské státy chtěly vytvořit takovou obrannou a bezpečnostní spolupráci, která by pokryla tyto výše zmíněné úkoly.

Další pokusy o vytvoření společné obranné politiky se objevily po podpisu Maastrichtské smlouvy, ale byly nekonkrétní a příliš neambiciózní. Zavedení SZBP v podobě dané Maastrichtem bylo maximum, na čem se členské země dokázaly v té době shodnout.

V polovině devadesátých let vzniká, na popud USA, projekt Evropské bezpečnostní a obranné identity (EBOI), která měla sloužit jako evropský pilíř NATO. To znamenalo, že země EU měly mít v rámci vojenských struktur NATO své zástupce na velitelských pozicích. Tito velitelé měli spadat pod NATO a současně pod ZEU, což mělo pomoci efektivnějšímu a rychlejšímu sestavení operačních sil a jednotek.⁹¹

Evropa se měla na akcích podílet ve větší míře než v minulosti. V roce 1996 došlo k dojednání detailů ohledně její konkrétní podoby a byla zvolena cesta vytvoření Evropského

⁸⁸Před Lisabonskou smlouvou označovaná jako Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP).

⁸⁹Následně byly zakotveny do SEU.

⁹⁰PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha : Linde, 2010. Další oblasti spolupráce - Zvládání přeshraničních krizí, s. 341-342.

⁹¹KRÁL, David; PACHTA, Lukáš. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie : témata, výzvy, perspektivy*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 90.

pilíře v rámci organizace NATO. Evropské jednotky tak mohly samostatně provádět operace, do kterých se nezapojili ostatní členové NATO.

Evropská unie chtěla společnou obranu, ale jednoznačným problémem byla neschopnost členských států sladit své názory a dojít ke kompromisu, jak by společná bezpečnostní a obranná politika měla vypadat. Henry Kissinger⁹² v roce 1973 vznesl otázku, zda existuje nějaké telefonní číslo, na kterém by se mohl informovat o společném postoji Evropy.⁹³ Tato věta zcela vystihuje nejednotnost postojů členských států.

Proces budování EBOP byl zahájen na neoficiálním jednání Evropské rady v říjnu 1998. V prosinci téhož roku se uskutečnila schůzka představitelů Francie a Velké Británie v Saint-Malo,⁹⁴ kde se obě země shodly na vytvoření kapacit pro provádění samostatných akcí Evropské unie.⁹⁵

Bylo ustanoveno, že nová politická spolupráce by měla navázat na projekt EBOI a zachovat určitou míru spolupráce s NATO. Zároveň se země dohodly, že je třeba, aby projekt Berlín byl reformován. Na tomto základě později vznikl Berlín+.⁹⁶ Je to série dohod mezi EU a NATO, které určují podmínky jejich spolupráce a také to, za jakých podmínek má Unie přístup ke kapacitám NATO.

V červnu 1999 se v Německu uskutečnila schůzka vrcholných představitelů Unie, jejímž výsledkem byl začátek nové éry spolupráce označovaný jako Evropská bezpečnostní a obranná politika. Bylo stanoveno, které operace budou probíhat ve spolupráci s NATO a které Evropská unie bude provádět sama.

V prosinci téhož roku se konal summit v Helsinkách, na kterém byl formulován tzv. Evropský základní cíl.⁹⁷ Byl dán závazek, že budou vytvořeny síly rychlé reakce. Mělo se tak stát do roku 2003. Síly měly být tvořeny 15 brigádami, z nichž každá měla mít 50–60 000 vojáků. Tyto jednotky měly být nasazovány do humanitárních operací, operací na udržení

⁹²Bývalý ministr zahraniční USA.

⁹³*Global Politics: časopis pro politiku a mezinárodní vztahy* [online]. 24.3.2006 [cit. 2011-10-28]. Ministr zahraničních věcí EU: důvody a důsledky institucionální reformy. Dostupné na <<http://globalpolitics.cz/studie/ministr-zahranici>>.

⁹⁴HAD, Miloslav. Druhý a třetí pilíř Evropské unie. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 2001, s. 26.

⁹⁵DUBSKÝ, Zbyněk. *Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu : Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU*. Praha : Oeconomica, 2006. Evropská bezpečnostní a obranná politika EU, s. 83.

⁹⁶KRÁL, David; PACHTA, Lukáš. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie : témata, výzvy, perspektivy*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 94.

⁹⁷HAD, Miloslav. Druhý a třetí pilíř Evropské unie. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 2001, s. 27.

míru a v bojových misích. Nasazení měly být schopny maximálně do šedesáti dní, maximálně na období jednoho roku.⁹⁸

V červnu 2000 proběhla další schůzka v městě Santa Maria de Feira, kde došlo k zpřesnění dalších požadavků. Členské státy EU se dohodly na vytvoření jednotky obsahující 5000 policistů, z nichž 1000 bude schopných být nasazeno maximálně do 30 dní. Termín pro splnění závazku byl opět stanoven na konec roku 2003.

Tehdejší vysoký představitel pro SZBP, Javier Solana, definoval pět základních principů, na kterých má být evropská obranná a bezpečnostní politika postavena.⁹⁹ Jsou to:

- Dobrovolnost - každý stát se zcela svobodně rozhodne, zda se operace chce zúčastnit a jaké síly a prostředky pro operaci poskytne.
- Upřednostňování národních ozbrojených sil - na evropské úrovni se mají řešit pouze nezbytná rozhodnutí. Většina kompetencí má zůstat v rukou členských států.
- Kapacity a vojenské schopnosti;
- otevřenost a transparentnost;
- spolupráce s NATO.

V listopadu 2000 byla svolána konference v Bruselu, kde bylo zjišťováno, kolik prostředků a mužů je každá země schopna vyčlenit pro síly rychlé reakce EU. Výsledkem bylo 100 000 mužů, 400 letadel a 100 lodí.

Po událostech z 11. září 2001, s vývojem situace ve světě a nových technologií došlo k doplnění a pozměnění cíle. Tento cíl odrážel myšlenky Evropské bezpečnostní strategie, z roku 2003. Základní cíl 2010 požadoval, aby EU do roku 2010 byla schopna zvládat operace v oblasti krizového řízení a aby jednotky sil rychlé reakce byly schopny efektivně řešit krizové situace.

Unie se také zavázala, že do roku 2007 budou sestaveny jednotky vojáků pro boj ve speciálních těžkých podmínkách, džungli, poušti, horách. Je nutná také námořní a vzdušná obrana. Jednotky musí být schopné nasazení do 10 dní. Na základě tohoto cíle měla být zřízena Evropská obranná agentura.¹⁰⁰ Pochopitelně je zde vyzdvížena spolupráce s NATO a OSN.

V usnesení EP z roku 2010 je uvedeno, že Evropský parlament lituje chabých výsledků týkajících se plnění tohoto cíle. Zejména pak rozdílu v tom, kolik kapacit bylo přislíbeno a

⁹⁸Rada Evropské unie [online]. 1999 [cit. 2011-11-01]. Helsinki Headline Goal. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20Headline%20Goal.pdf>>.

⁹⁹DUBSKÝ, Zbyněk. *Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu : Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU*. Praha : Oeconomica, 2006. Evropská bezpečnostní a obranná politika EU, s. 87.

¹⁰⁰Rada Evropské unie [online]. 2004 [cit. 2011-11-01]. Headline Goal 2010. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>>.

kolik je jich reálně k dispozici a také minimálního pokroku v oblasti odborné přípravy pracovníků na akce. Parlament vyzval Unii k posílení civilních kapacit a školení pro pracovníky.

3.2 Priority SBOP v současnosti

Klíčovým dokumentem z oblasti SZBP a SBOP a také politickým nástrojem těchto politik je bezpochyby Evropská bezpečnostní strategie. První dokument je z roku 2003. V roce 2008 byla vydána hodnotící Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie. Je upevněním EBS. I když v původní strategii byla vytyčena celá řada hrozeb, většina z nich nezmizela a spíše ještě posílila na významu.

Ve Zprávě se uvádí, že rozšíření EU posílilo stabilitu v regionu, pozitivně je vnímána Evropská politika sousedství, ve které Unie vidí pevný rámec pro vztahy s partnery a možný nástroj pro řešení budoucích konfliktů. Evropa čelí stále složitějším hrozbám, přesto se všem těmto výzvám postaví.¹⁰¹

Pozitivně je hodnoceno provádění misí pod záštitou EU, negativně naopak nedostatek prostředků a zaměstnanců pro lepší a efektivnější provádění politiky.

V současnosti je řídicím dokumentem strategie s názvem Bezpečná Evropa v lepším světě, které doplňuje původní strategii EU. Již na úvodní straně tohoto dokumentu je uvedeno: *"Žádná země nedokáže vyřešit složité problémy současnosti sama."*

Je tedy jasné, že v této strategii nabádá Evropská unie především k již tolikrát zmiňované spolupráci členských zemí s dalšími státy. A odkazuje na to, že i USA, jakožto velmoc, by měly spolupracovat s Evropou. Dále se uvádí, že Evropská unie, významný světový aktér, by měla být připravena na to, převzít část zodpovědnosti za světovou bezpečnost.

V první části dokumentu jsou vymezeny charakteristiky současného bezpečnostního prostředí, jakožto i hlavní výzvy a hrozby, kterým je nutno čelit. Jsou pochopitelně zmíněny chudoba a nemoci, především AIDS, jakožto nejhorší světová choroba. Evropská unie vidí jako možnost zlepšení situace a sociálního, ekonomického a politického rozvoje právě posílení bezpečnosti. Velkou hrozbou je také nedostatek pitné vody a úbytek energetických zdrojů.¹⁰²

¹⁰¹Rada Evropské unie [online]. 2008 [cit. 2011-11-02]. Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie. Dostupné na <http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf>.

¹⁰²Evropa je energeticky závislá na dovozu převážně z Perského zálivu, Ruska a severní Afriky.

Mezi hlavní hrozby, kterými se je nutno zabývat, je terorismus, který je často úzce spojen s náboženským extremismem. Další obavu přináší zbraně hromadného ničení a pokrok v oblasti vývoje biologických zbraní. Strategie samozřejmě obsahuje informace o lokálních konfliktech, nedemokratických režimech a rozšiřování kriminality a organizované trestné činnosti.

Ve druhé části jsou stanoveny cíle, kterých má být v budoucnu dosaženo. Je důležité bojovat proti hrozbám, což v sobě zahrnuje např. přijetí Evropského zatýkacího rozkazu, zvýšenou spolupráci s USA, politiku nešíření zbraní a boj proti nedovolenému dovozu a obchodu se zbraněmi, zvýšením vývozních kontrol¹⁰³.

EU chce pomáhat při řešení regionálních konfliktů a opětovném nastolení demokracie, stejně jako podporovat místní orgány při řešení organizované trestné činnosti. Evropská unie má být schopna předcházet případným hrozbám, protože jak je uvedeno v tomto dokumentu, nikdy není příliš brzo na to, aby se zabránilo konfliktům a předcházelo krizovým situacím.

Musí se usilovat o budování bezpečnosti v našem sousedství, jelikož je v zájmu všech občanů Unie, aby země v okolí jejich hranic netrpěly žádnými násilnými konflikty a nadměrnou kriminalitou. To zvýší nejen bezpečnost těchto států a potažmo EU, ale také možnost vzájemné spolupráce a prohlubování obchodních a jiných vztahů. Hlavní důraz měl být kladen na oblast arabsko-izraelského konfliktu za pomoci USA, OSN, Ruska, okolních zemí, Palestinců a Izraelců.

Byl zde uveden závazek, že se Evropa bude snažit o posílení role OSN a o její lepší vybavení prostředky, které budou sloužit k účinnějšímu dodržování míru a bezpečnosti ve světě. Dále je pochopitelně důležitá spolupráce s NATO, ASEAN, MERCOSUR, OBSE, Radou Evropy a Africkou unií v zájmu posílení světového pořádku.

S tím vším samozřejmě souvisí budování jednotek, které mohou v případě konfliktu rychle zasáhnout a také větší množství finančních prostředků, které budou pro tuto činnost vynaloženy. Především je nutné jednat společně, sjednotit názory a postoje, jelikož jen tak lze účinně bojovat proti hrozbám současnosti.

¹⁰³Dále vyvíjením politických a hospodářských tlaků a zkoumáním příčin vzniku této situace.

3.3 Současná úprava SBOP

Oblast SBOP, stejně jako SZBP, upravuje nedávno přijatá Lisabonská smlouva. Zatímco v předchozích úpravách bylo uvedeno, že obranná politika by do budoucna mohla vést ke společné obraně.

V Lisabonské smlouvě je uvedeno: „*Společná bezpečnostní a obranná politika zahrnuje postupné vymezení společné obranné politiky Unie. Ta povede ke společné obraně, jakmile o tom Evropská rada jednomyslně rozhodne. V tomto případě doporučí členským státům přijetí takového rozhodnutí v souladu s jejich ústavními předpisy.*“¹⁰⁴

Zde vidíme posun v definování budoucnosti SBOP a možnosti vytvoření společné armády. Ale je jasné, že se jedná o velmi dlouhodobé vyhlídky. V LS je nastíněna možnost strukturované spolupráce, tedy posílené spolupráce mezi skupinou států Unie.¹⁰⁵ Pokud si členské státy přejí navázat mezi sebou užší spolupráci v rámci SZBP, podají žádost Radě. Žádost je následně postoupena Vysokému představiteli, který vyjádří své stanovisko, stejně tak i Komisi. Povolení k této spolupráci vydá Rada, rozhodnutí musí být jednomyslné. Komise a vysoký představitel pravidelně informují Radu a Evropský parlament o průběhu posílené spolupráce.¹⁰⁶

Lisabonská smlouva zavedla klauzuli o kolektivní obraně. Ve Smlouvě je uvedeno: „*Společná bezpečnostní a obranná politika Unie uznává závazky vyplývající ze Severoatlantické smlouvy těch členských států, které uskutečňují svou společnou obranu v rámci Organizace Severoatlantické smlouvy, jež zůstává základem kolektivní obrany svých členů a je v souladu se společnou bezpečnostní a obrannou politikou vytvořenou v tomto rámci.*“¹⁰⁷

V Lisabonské smlouvě figuruje také doložka solidarity. Je zařazena v kapitole týkající se vnější činnosti Evropské unie, ale faktický dopad má především na oblast bezpečnosti. Podle této doložky mají státy postupovat společně v duchu solidarity v případě, že se některý členský stát stane cílem teroristického útoku¹⁰⁸, obětí přírodní nebo člověkem způsobené katastrofy.

¹⁰⁴Lisabonská smlouva, čl. 28a.

¹⁰⁵Mechanismus posílené spolupráce zavedla již Amsterodamská smlouva. Lisabonská smlouva ji upravuje, např. minimální počet účastníků byl stanoven na 9, původní počet byl 8. V praxi zatím nebyla využívána, především kvůli požadavku jednomyslnosti. Spadá lze také stálá strukturovaná spolupráce v oblasti společné obrany, nebo svěřenecká spolupráce, kdy Rada pověří misi skupinu členských zemí Unie, které si to vyžádají a mají pro danou misi schopnosti a prostředky.

¹⁰⁶Lisabonská smlouva, čl. 280.

¹⁰⁷Lisabonská smlouva, Protokol o stálé strukturované spolupráci.

¹⁰⁸Týká se také hrozícího útoku.

To znamená, že ostatní státy poskytnou takto postižené zemi na její žádost pomoc. Země zároveň dostane pomoc od Evropské unie. Přesnější způsob pomoci bude vymezen rozhodnutím Rady, které bude přijato na návrh Komise a Vysokého představitele. O provádění doložky solidarity se bude rozhodovat kvalifikovanou většinou.¹⁰⁹

V roce 2010 byl vydán návrh usnesení Evropského parlamentu k rozvoji společné bezpečnostní a obranné politiky po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost. Je v něm napsáno, že svět v současnosti prochází rychlou a hlubokou proměnou, moc je přesouvána ve prospěch mezinárodních subjektů, zhoršuje se stav životního prostředí, mění se klima, svět začíná pociťovat nedostatek energetických zdrojů a s tím vším souvisí také bezpečnostní problémy.

Evropská unie má vzhledem ke svému silnému postavení dohlížet na zachování míru, starat se o své občany, eliminovat hrozby, které jim hrozí, zajistit energetické zdroje a bezpečnost. Má budovat strategická partnerství, spolupracovat s NATO, uskutečňovat mise na podporu míru a obnovení pořádku v krizových regionech. Dále, že Unie na základě změn SBOP obsažených v Lisabonské smlouvě dává jasně najevo, že chce do budoucna jednat jako síla, která bude zabezpečovat světovou stabilitu a s pomocí svých kapacit bude pomáhat ostatním státům předcházet krizím, konfliktům, případně řešit ty, které již nastaly.

V dokumentu je uvedeno, že LS vstoupila v platnost teprve nedávno a proto ještě nemůžeme zcela přesně vidět její přínos a komplexní pojetí SBOP a SZBP a tím zjednodušení institucionálního procesu. Evropský parlament zdůrazňuje roli Evropské služby pro vnější činnost, jakožto aktéra zcela zásadního pro budoucí plnou integraci SBOP. Vyzdvihuje také potenciál a možnosti EDA, která byla na základě LS oficiálně zakotvena do primárního práva Unie.¹¹⁰

Evropský parlament zcela otevřeně kritizuje nedostatek prostředků, které má Unie k dispozici pro oblast SBOP a obrovský nesoulad mezi tím, co je pro efektivní vykonávání politiky potřeba a tím, co je k dispozici. Kritikou nešetří ani na adresu členských států a dlouhých jednání, která předcházejí každému pokusu o navýšení vojenských kapacit Unie.

Vyjádřuje obavy, že současná špatná ekonomická situace by mohla vést k rozpočtovým škrtnutím pro SBOP, což by politiku značně zbrzdilo. EU by se měla do budoucna naučit lépe a pružněji reagovat na krize, zajistit si strategickou samostatnost a soustředit se na dlouhodobé budování míru.

¹⁰⁹Lisabonská smlouva, čl. 188.

¹¹⁰*Vláda české republiky* [online]. Analýza dopadů Lisabonské smlouvy, 2010, s. 55 [cit. 2012-02-04]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/analyza-dopadu-lisabonske-smlouvy-66830/>>.

3.4 Aktéři

Jelikož jsem již v úvodu této kapitoly zmínila, že SZBP a SBOP spolu úzce souvisejí a jedna vychází z právního rámce druhé, je jasné, že také aktéři těchto politik jsou z velké části totožní. V této části budu vycházet z platné úpravy dané Lisabonskou smlouvou. V rámci SBOP mají pochopitelně velkou roli Rada Evropské unie, Evropská rada, potažmo i Evropská komise, Vysoký představitel Unie, Evropská služba pro vnější činnost. Tedy aktéři, o kterých jsem psala již v rámci SZBP.

3.4.1 Výbory EU

Nejdůležitější a patrně i nejviditelnější část SBOP tvoří mise, které Evropská unie podniká. Pro účely těchto misí byly zřízeny následující stále výbory:

- **Politický a bezpečnostní výbor**, o kterém jsem již psala v předešlé kapitole. Je složen ze zástupců členských států Unie. Má za úkol sledovat vývoj na mezinárodní scéně a podává stanoviska Radě. Přispívá tak k formování SBOP a SZBP.
- **Vojenský výbor EU** je poradní orgán složený z vojenských expertů, je fórem pro vojenské konzultace a spolupráci mezi jednotlivými členskými státy v oblasti předcházení konfliktům a řešení již probíhajících krizí.¹¹¹
- **Výbor pro civilní aspekty řešení krizí** poskytuje poradenství Politickému a bezpečnostnímu výboru. Jak již jeho název napovídá, jedná se o poradenství pro civilní mise Unie.¹¹²

3.4.2 Evropská obranná agentura

O jejím zřízení bylo rozhodnuto na zasedání Evropské rady v červnu 2003. Oficiálně začala fungovat na konci roku 2004. Cílem bylo podpořit snahu členských zemí Unie o zlepšení obranných schopností při zvládnutí krizí a posílit SBOP. Má jim pomoci při plánování bezpečnostních strategií a vytváření obranných plánů.¹¹³ V čele agentury stojí Vysoká představitelka pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, Catherine Ashton.

¹¹¹Comité militaire de l'Union européenne. *Europa* [online]. 2006 [cit. 2012-01-02]. Dostupné na <http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/cfsp_and_esdp_implementation/r00007_fr.html>.

¹¹²PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha : Linde, 2010. Další oblasti spolupráce - Zvládnutí přeshraničních krizí, s. 341-342.

¹¹³BISCOP, Sven; ALGIERI, Franco. *The Lisbon Treaty and ESDP : Transformation and Integration*. Egmont : The Royal Institute for International Relations, 2008, s. 49.

Agentura je podřízena Evropské radě a funguje na základě směrnic, které vydala.¹¹⁴ Je jedinou agenturou, která je výslovně uvedena v Lisabonské smlouvě a je tak zakotvena do primárního práva Unie.¹¹⁵ Má následující úkoly:¹¹⁶

- Rozvíjet obranný potenciál Unie;
- podporovat výzkum a vývoj nových technologií;
- vytvořit systematický a komplexní přístup při definování potřeb SBOP;
- pomáhat při rozvoji evropského obranného průmyslu;
- podporovat úzkou spolupráci s Evropskou komisí pro vytvoření konkurence schopného trhu s obrannými zařízeními v Evropě.¹¹⁷

3.5 Operace EU

Evropská unie v rámci SBOP používá celou řadu nástrojů. Jedná se o politický dialog, humanitární a rozvojovou pomoc. Nejviditelnějším a nejdůležitějším nástrojem jsou mise EU, kterým se budu věnovat v následující části práce. Unie disponuje možností nasazení vojenských a civilních misí mimo své území. Mise se člení na civilní a vojenské. Mají být použity k udržení míru a předcházení konfliktům.

3.5.1 Vojenské mise

Vojenské mise lze charakterizovat jako operace, které jsou prováděny s použitím vojenských sil a prostředků. Jejich cílem je dosažení míru, předcházení krizím a konfliktům a také posílení mezinárodní bezpečnosti. Patří zde:

- Společné akce v oblasti odzbrojení;
- humanitární a záchranné operace;
- operace, které se snaží předcházet konfliktům a zachovat mír;
- poradní a pomocné operace;
- operace bojových sil sloužící k řešení krizí a uklidnění situací po skončení konfliktů.¹¹⁸

¹¹⁴DUBSKÝ, Zbyněk. *Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu : Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU*. Praha : Oeconomica, 2006. Evropská bezpečnostní a obranná politika EU, s. 100.

¹¹⁵Evropská obranná agentura v šesti letech. *Obrana a strategie* [online]. 2010 [cit. 2012-01-19]. Dostupné na <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/evropska-obranna-agentura-v-šesti-letech.html>>.

¹¹⁶EDA [online]. 2011 [cit. 2011-10-27]. Missions and functions. Dostupné na <<http://eda.europa.eu/Aboutus/Whatwedo/Missionandfunctions>>.

¹¹⁷Evropská obranná agentura (European Defence Agency - EDA). *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. 2012 [cit. 2012-01-11]. Dostupné na <<http://mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=7846>>.

¹¹⁸ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie Analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2/2007, s. 33.

3.5.2 Civilní mise

Tyto mise jsou nejčastěji tvořeny experty z členských zemí Unie. Jedná se o policisty, celní experty, právníky, soudce, odborníky na státní správu.¹¹⁹ Patří zde:

- Mise zaměřené na podporu státních orgánů a institucí;
- mise zaměřené na stabilizaci země;¹²⁰
- mise zaměřené na reformy bezpečnostních sektorů na daném území;
- mise zaměřené na reformy justice a státní správy;
- mise zaměřené na pozorovatelskou a mediační činnost.

Evropská unie v rámci SBOP provedla již celou řadu misí, já se ve své práci budu podrobněji zabývat operací EU s názvem Concordia. Tuto misi jsem si vybrala, jelikož proběhla na Balkánském poloostrově, konkrétně v Makedonii a je pro nás důležitá, neboť se jedná o naše blízké sousedy.

3.6 Concordia

Concordia byla první misí, která naznačila budoucí možnosti Evropské unie a její spolupráce s NATO. I když se nejednalo o operaci, do které by byl zapojen velký počet vojáků a která by byla dlouhá a náročná, měla pro Unii obrovský význam.¹²¹ Misi realizovala Evropská unie na základě žádosti makedonské vlády s pomocí prostředků NATO, což bylo pro její úspěch velmi významné.¹²² Tato operace vzbudila obrovský zájem médií na celém světě.

Operaci převzala Evropská unie od NATO 18.3.2003, mise skončila 16.12.2003. Na základě programu Berlín+ využívala Unie prostředky a kapacity NATO. Právní rámec, ani mandát mise nebyl změněn.¹²³ Zatímco do původní operace NATO¹²⁴ bylo zapojeno 700

¹¹⁹Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2011 [cit. 2011-11-01]. Civilní mise Evropské unie (CSDP). Dostupné na <http://mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/prace_v_mezinarodnich_org/civilni_mise_evropske_unie_csdp.html>.

¹²⁰PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva*. Praha : Linde, 2010. Další oblasti spolupráce - Zvládání přeshraničních krizí, s. 341.

¹²¹ORT, Alexandr, et al. *Bezpečnost Evropy a Česká republika*. Praha : Professional Publishing, 2005, s. 121.

¹²²KŘÍŽ, Zdeněk. Německý podíl na spolupráci Evropské unie a Severoatlantické aliance při provádění vojenských operací na podporu míru. Klíčová mocnost nebo černý pasažér?. In *Bezpečnostní (ne)stabilita*. Praha : Klub mladých Evropanů, 2005. ISBN 80-239-5598-5, s. 48.

¹²³ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie Analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2/2007, s. 38-40.

¹²⁴Tzv. Allied Harmony.

vojáků, operace EU probíhala již „jen“ se 400 vojáky.¹²⁵ Mise se zúčastnilo 26 států,¹²⁶ z toho 13 členských zemí Unie.¹²⁷ Nejvíce, 180 vojáků,¹²⁸ poskytla Francie a vzala si na starost zastřešení celé akce.¹²⁹ Cílem operace bylo uzavření příměří mezi makedonskými a albánskými občany, ukončení národnostních nepokojů, které v Makedonii propukly a pomoc při implementaci činnosti Ohridské rámcové dohody¹³⁰.

Jelikož většinu úkolů splnilo již NATO, přítomnost jednotek Unie měla být spíše demonstrací nadnárodní vojenské síly. Jednotky měly přispívat k utváření a zachování míru a bezpečnosti v oblastech, ve kterých dříve konflikt probíhal, dohlížet na dodržování uzavřené dohody, pomáhat vést dialog mezi jednotlivými skupinami v regionu a zajistit bezpečnost pro pracovníky humanitárních organizací.¹³¹

Vedení operace bylo svěřeno do rukou německého admirála Rainera Feista a velitelství SHAPE¹³². Velitelem sil byl nejprve francouzský generál Maral, kterého později nahradil portugalský generálmajor Santos.¹³³ Politické vedení operace spadalo pod Evropskou unii, respektive Politický a bezpečnostní výbor.

Operace byla ukončena v prosinci 2003 na základě dohody mezi Unií a makedonskou vládou. Následně byla nahrazena mezinárodní misí policejních expertů známou jako PROXIMA.¹³⁴

Co se týká hodnocení operace Concordia, je převážně pozitivní. I když velký kus práce odvedlo především NATO a vojáci unijní mise se tak nedostali do přímých konfliktů s

¹²⁵ *Ministerstvo obrany* [online]. 2004 [cit. 2011-11-10]. Čeští vojáci v mírových operacích na Balkáně. Dostupné na <<http://army.cz/avis/publikace/integrace/balkan/concordia.pdf>>.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Belgie, Francie, Finsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Německo, Španělsko, Švédsko, Velká Británie.

¹²⁸ *Ministerstvo obrany* [online]. 2003 [cit. 2011-11-05]. Operace Concordia. Dostupné z na <<http://army.cz/scripts/detail.php?id=2654>>.

¹²⁹ KRÍŽ, Zdeněk. Německý podíl na spolupráci Evropské unie a Severoatlantické aliance při provádění vojenských operací na podporu míru. Klíčová mocnost nebo černý pasažér?. In *Bezpečnostní (ne)stabilita*. Praha : Klub mladých Evropanů, 2005, s. 49.

¹³⁰ Politická dohoda, která byla podepsaná 13. srpna 2001 v Ohridu a která ukončily konflikty mezi makedonskými silami a albánskými povstalci. Na jejím základě byla upravena makedonská ústava, čímž byla zajištěna větší práva menšin.

¹³¹ ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie Analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2/2007, s. 41.

¹³² *Supreme Headquarters Allied Powers Europe, což znamená Vrchní vojenské velitelství sil NATO v Evropě.*

¹³³ *Ministerstvo obrany* [online]. 2004 [cit. 2011-11-10]. Čeští vojáci v mírových operacích na Balkáně. Dostupné na <<http://army.cz/avis/publikace/integrace/balkan/concordia.pdf>>.

¹³⁴ Tamtéž.

obyvateli, Evropská unie dokázala celou misi dotáhnout do zdárného konce a prokázala tak, že je schopna aktivně vykonávat SBOP a spolupracovat s NATO.

Český generálmajor Mazurek prohlásil: „*Může být považována za úspěšný test schopností EU spolupracovat s NATO na základě dohod Berlín+. V praxi se ukázalo, že pokud je dohoda Berlín+ funkční, není nutno mít zdvojené struktury v EU.*“¹³⁵

Generál Maral konstatoval, že i když byla velikost použitých sil Unie poměrně malá a Unie měla k dispozici pouze minimum vojenských prostředků, tento rozsah zcela vyhovoval mandátu mise Concordia a úkolům, které měla za cíl splnit.¹³⁶

¹³⁵Úkoly plněné AČR v uplynulém období v souvislosti se zapojením ČR do ESDP. MAZUREK, Rostislav. *Obrana a strategie* [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné na <<http://defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=6344>>.

¹³⁶KŘÍŽ, Zdeněk. Německý podíl na spolupráci Evropské unie a Severoatlantické aliance při provádění vojenských operací na podporu míru. Klíčová mocnost nebo černý pasažér?. In *Bezpečnostní (ne)stabilita*. Praha : Klub mladých Evropanů, 2005. ISBN 80-239-5598-5, s. 49.

Závěr

Cílem práce bylo podat stručný přehled o vývoji Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, respektive také Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie a popsat jejich fungování v současné době s důrazem na vyzdvižení pozitivních změn, které sebou přinesly jednotlivé Smlouvy a naopak také na negativní stránky, které se do budoucna budou muset vylepšit.

Jak se uvádí v Souhrnné zprávě o činnosti Evropské unie za rok 2011, SBOP bude i do budoucna zcela zásadním nástrojem EU. Jejými hlavními hnacími motory jsou především Velká Británie a Francie.¹³⁷

Na základě Lisabonské smlouvy se Evropské unii dostalo větších pravomocí a je tak daleko pružnější a přizpůsobivější mezinárodnímu i evropskému dění. Dnes EU kombinuje hard power v ekonomických otázkách se soft power v otázkách bezpečnosti.¹³⁸

Kladně jsou hodnoceny mise Evropské unie, které v minulých letech proběhly za podpory vojáků jednotlivých členských zemí a které pomohly obnovit demokracii a pořádek na několika územích. V současné době se EU účastní tří vojenských a devíti civilních misí.¹³⁹

Na začátku této diplomové práce jsem si stanovila výzkumnou otázku, zda vedlo přijetí LS k lepšímu fungování SZBP a také SBOP. Je poměrně těžké na ni odpovědět, neboť Lisabonská smlouva je na našem území platná pouze dva a půl roku. Přesto si trůfám říct, že LS přinesla více pozitivních novinek, než negativ a z tohoto důvodu přispěla k lepšímu fungování zahraniční a bezpečnostní, potažmo obranné politiky Unie.

Za jednoznačné pozitivum vnímám vytvoření funkce Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Evropské unie a také Evropské služby pro vnější činnost, která má být představiteli nápomocná. Evropská unie má tímto pro okolní svět konečně svého zástupce. A politika se tak stává, dle mého názoru, bližší a více srozumitelná občanům evropských států.

Za méně vhodné rozhodnutí považuji obsazení Catherine Ashton do funkce VP. To je však záležitost, která s Lisabonem přímo nesouvisí. Bylo by dobré, detailněji vymezit jednotlivé pravomoci Catherine Ashton tak, aby se někdy nepřekrývaly s těmi, které náleží Hermanu Van Rompuy, jakožto předsedovi Evropské rady.

¹³⁷KHOL, Radek. Bílá místa v české diskuzi o evropské bezpečnosti. *Mezinárodní vztahy*, 2/2002, s. 68.

¹³⁸HNÁT, Pavel. *Globální a regionální aspirace Evropské unie*. Praha : Oeconomica, 2008, s. 19.

¹³⁹EVROPSKÁ KOMISE. *Souhrnná zpráva o činnosti Evropské unie 2011*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2012, s. 128.

Dalším přínosem z mého pohledu je také to, že díky LS mají i menší státy šanci prosadit své zájmy v rámci SZBP a tato politika není jen diktátem ze strany velkých mocností, jako je např. Francie, Velká Británie a Německo. I když jim pochopitelně jejich dominantní postavení i nadále nelze upřít.

Tím, co Lisabonská smlouva ponechala, a myslím si, že do budoucna to bude nutné upravit, jsou mechanismy pro schvalování procesů v rámci SZBP, takže se nadále nevyhneme dlouhým jednáním členských států, pokud je např. potřeba navýšit vojenské kapacity, nebo prosadit rychle určitá rozhodnutí v rámci společné obrany. I po zrušení struktury pilířů, je zahraniční a bezpečnostní politika značně odlišná od všech ostatních politik Unie. Spadá pod unikátní systém rozhodování a zachovává si tak své charakteristické rysy zakotvené již v Maastrichtské smlouvě. Také proto se někdy uvádí, že v současné době existuje struktura dvou pilířů.¹⁴⁰ SZBP nadále zůstává fungovat na principu mezivládní spolupráce a zůstává tak především v rukou jednotlivých členských států.¹⁴¹

Hypotézu stanovenou na začátku mé diplomové práce potvrzují, jelikož státy konečně začaly více spolupracovat. Protože SZBP a SBOP jsou závislé na souhlasu všech zemí Evropské unie, je nutné, aby státy hledaly kompromis vhodný pro všechny strany, jinak jednání uvíznou na mrtvém bodě.¹⁴² Samozřejmě to někdy může připomínat výměnný obchod, kdy jedna země ustoupí ve prospěch druhé a příště to bude právě naopak.

Evropská unie se navíc poučila z původních neúspěchů v oblasti zahraniční politiky a její činnost se neustále zlepšuje a zefektivňuje, což dokazují také mise prováděné na podporu míru a demokracie, které Unie provozuje nejen na evropském kontinentu.¹⁴³

Společné zahraniční a bezpečnostní politice navíc rozhodně nelze upřít obrovský posun, který za léta své existence udělala. Po podpisu Maastrichtské smlouvy byla tato politika nesmělá, ambice měla jen v teoretické rovině. V současnosti se politika stává stále větší součástí života občanů Evropské unie a rozhodně zdatně kopíruje vývoj ostatních unijních politik, potažmo celé EU. Stejně hodnocení náleží také Společné bezpečnostní a

¹⁴⁰Vláda české republiky [online]. Analýza dopadů Lisabonské smlouvy, 2010, s.13 [cit. 2012-02-04]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/analyza-dopadu-lisabonske-smlouvy-66830/>>.

¹⁴¹BISCOP, Sven; ALGIERI, Franco. The Lisbon Treaty and ESDP : Transformation and Integration. Egmont : The Royal Institute for International Relations, 2008, s. 21.

¹⁴²KRÁL, David; PACHTA, Lukáš. Zahraniční politika rozšířené Evropské unie : témata, výzvy, perspektivy. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 72-73.

¹⁴³HNÁT, Pavel. Globální a regionální aspirace Evropské unie. Praha : Oeconomica, 2008, s. 18.

obraně politice, která se od summitu v Saint-Malo velmi rychle vyvinula až do dnešní podoby a rozhodně o ní nemůžeme říct, že by existovala jen na papíře.¹⁴⁴

Chybou je však to, že zde chybí větší zapojení Evropského parlamentu, jakožto orgánu, který je volen občany Unie a je tak institucí, která hájí zájmy občanů v Unii. Změnou doznanou Lisabonskou smlouvou je to, že Evropský parlament se podílí na schvalování Vysokého představitele, čímž byla jeho pozice lehce posílena.

SBOP byla vytvořena, aby zahraniční a bezpečnostní politiku převedla do praxe. To se také stalo a za SZBP jsou konečně vidět výsledky. Dle mého názoru to byly právě mise a humanitární akce ze strany Evropské unie, které zviditelnily tuto politiku pro běžné občany a přiblížily jim působení Unie v oblasti zahraničních věcí a obranné politiky. Za zmínku rozhodně stojí také spolupráce s NATO v rámci programu Berlín+, která pomáhá Unii k lepšímu provádění operací, což bylo dokumentováno na příkladu mise Concordia na Balkánském poloostrově.¹⁴⁵

¹⁴⁴ BISCOP, Sven; ALGIERI, Franco. The Lisbon Treaty and ESDP : Transformation and Integration. Egmont : The Royal Institute for International Relations, 2008, s. 3.

¹⁴⁵ KRÁL, David; PACHTA, Lukáš. Zahraniční politika rozšířené Evropské unie : témata, výzvy, perspektivy. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 95.

Shrnutí

Společná zahraniční a bezpečnostní politika je nedílnou součástí politik prováděných Evropskou unií a patří k politikám, které vždy vzbuzovaly nejvíce emocí, diskusí a rozporuplných reakcí. Ač byla SZBP zakotvena již v roce 1993 Maastrichtskou smlouvou, větších pravomocí se jí dostává právě nedávno schválenou Lisabonskou smlouvou, která je často označována za reformní.

Přinesla Evropské unii právní subjektivitu a vytvořila funkci Vysokého představitele, který Unii a oblast SZBP, respektive SBOP reprezentuje navenek. Pozitivní změnou je také to, že díky Lisabonské smlouvě mají i menší státy šanci prosadit své názory v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky.

Společná obranná a bezpečnostní politika je nejdůležitějším nástrojem, který Evropská unie používá pro zachování míru a bezpečnosti nejen v Evropském regionu. Za dobu své existence zorganizovala EU celou řadu misí vojenského a humanitárního charakteru. Jejich cílem je stabilizovat situaci ve válkou postižených oblastech, reformovat justici, státní správu, bezpečnostní sektor a pomáhat humanitárním organizacím.

Zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie rozhodně není dokonalá, ale nikdo jí nemůže upřít, že od svého založení udělala obrovský pokrok. Počátky SZBP byly nesmělé, politika má však stále větší ambice, které se snaží naplňovat. Unie je jedním z nejvýznamnějších aktérů na světě a je proto nutné, aby pro okolní svět vystupovala jednotně a měla silnou zahraniční a také bezpečnostní politiku, tak aby byla partnerem velmocí, jako jsou USA a Čína.

Jelikož Evropskou unii tvoří 27 států, je někdy velmi těžké zajistit jejich názorovou shodu, aby se jednání v rámci SZBP zbytečně neprotahovala a Unie byla rychle akceschopná. Řešením je jistě vytvoření funkce Vysokého představitele, kterou zastupuje Catherine Ashton a která by měla v budoucnu členských státům pomoci při hledání kompromisních řešení.

Klíčová slova: Evropská unie, Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Společná bezpečnostní a obranná politika, Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, Maastrichtská smlouva, Lisabonská smlouva, mise EU, Concordia.

Summary

The Common Foreign and Security Policy is an integral part of policies undertaken by the European Union and it belongs to the policies that have always raised the most emotional debates, discussions and conflicting reactions. Although the CFSP was anchored in the Maastricht Treaty in 1993, it got more competence thanks to the recently approved Lisbon Treaty, which is often referred to as reformative.

The Lisbon Treaty gave the European Union legal personality and established the function of High Representative. He represents the European Union, the CFSP and the CSDP to the outside. A positive change is that small states now have a chance to assert their views on foreign and security policy.

The Common Defense and Security Policy is the most important tool used by the European Union for keeping peace and security not only in the European region. EU had organized a lot of military and humanitarian missions throughout the time. Their goal is to stabilize the situation in war affected zones, to reform the judiciary, state administration, security sector and to help humanitarian organizations.

The Foreign and Security Policy of the European Union is not certainly perfect, but nobody can deny that since its inception has made great progress. The beginning of this policy was shy, but however it has greater ambitions that is trying to fulfill. The European Union is one of the most important actors in the world. Therefore it is necessary, that EU acts uniformly for the outside world, has strong foreign and security policy, so it can be equal partner to the superpowers like U.S. and China.

European Union consists of 27 states. Sometimes it is very difficult for States to have the same opinion. Negotiations should not be long so that the European Union would be still able to act quickly. The solution is a function of the High Representative, represented by Catherine Ashton. She should assist member countries with finding of compromise solutions in the future.

Keywords: European Union, Common Foreign and Security Policy, Common Security and Defense Policy, the High Representative for Foreign Affairs and Security Policy, the Maastricht Treaty, the Lisbon Treaty, mission of the European Union, Concordia.

Použité zdroje

Smlouvy

1. Jednotný evropský akt. Úř. věst. L 169, 29.6.1987.
2. Maastrichtská smlouva. Úř. věst. C 191, 29.7.1992.
3. Amsterodamská smlouva. Úř. věst. C 340, 10.11.1997.
4. Smlouva z Nice. Úř. věst. Úř. věst. C 80, 10.3.2001.
5. Lisabonská smlouva. Úř. věst. C 306, 17.12.2007.

Zahraniční literatura

1. BISCOP, Sven; ALGIERI, Franco. The Lisbon Treaty and ESDP : Transformation and Integration. Egmont : The Royal Institute for International Relations, 2008. 53 s.
2. BORCHARDT, Klaus-Dieter. L'ABC du droit de l'Union européenne. Luxembourg : Office des publications de l'Union européenne, 2010. 139 s.
3. CAMERON, Fraser. An introduction to European foreign policy. Abingdon: Routledge, 2007. 255 s.
4. DUKE, Simon. The elusive quest for European security: from EDC to CFSP. Great Britain: MACMILLAN PRESS LTD, 2000. 406 s.
5. IRONDELLE, Bastien. European Foreign Policy: the End of French Europe. Journal of European Integration. 2008, s. 153-168..
6. YAKEMTCHOUK, Romain. La politique étrangère de l'Union européenne. Paris: L'Harmattan, 2005. 482 s.

Česká literatura

1. DUBSKÝ, Zbyněk. Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu (společná zahraniční a bezpečnostní politika EU). Praha : Oeconomica, 2006. 163 s.
2. EVROPSKÁ KOMISE. EU ve světě : zahraniční politika Evropské unie. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 22 s.
3. EVROPSKÁ KOMISE. Souhrnná zpráva o činnosti Evropské unie 2011. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2012. 140 s.
4. FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. Evropská unie. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 803 s.
5. HAD, Miloslav. Druhý a třetí pilíř Evropské unie. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 2001. 86 s.
6. HNÁT, Pavel. Globální a regionální aspirace Evropské unie. Praha : Oeconomica, 2008. 22 s.
7. KHOL, Radek. Bílá místa v české diskuzi o evropské bezpečnosti. Mezinárodní vztahy, 2/2002, s. 67-80.
8. KRÁL, David; PACHTA, Lukáš. Zahraniční politika rozšířené Evropské unie : témata, výzvy, perspektivy. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005. 137 s.
9. KŘÍŽ, Zdeněk. Německý podíl na spolupráci Evropské unie a Severoatlantické aliance při provádění vojenských operací na podporu míru. Klíčová mocnost nebo černý pasažér?. In Bezpečnostní (ne)stabilita. Praha : Klub mladých Evropanů, 2005, s 46-63.
10. ORT, Alexandr, et al. Bezpečnost Evropy a Česká republika. Praha : Professional Publishing, 2005. 216 s.

11. PELTRÁM, Antonín, et al. Evropská integrace a Česká republika. Praha : Grada, 2009. 143 s.
12. PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva. Praha : Linde, 2010. Další oblasti spolupráce - Zvládání přeshraničních krizí. 424 s.
13. ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie Analýza vojenských operací na podporu míru. Mezinárodní vztahy, 2/2007, s. 31-59.

Internetové zdroje zahraniční

1. Comité militaire de l'Union européenne. Europa [online]. 2006 [cit. 2012-01-02]. Dostupné na http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/cfsp_and_esdp_implementation/r00007_fr.htm/.
2. EDA [online]. 2011 [cit. 2011-10-27]. Missions and functions. Dostupné na <http://eda.europa.eu/Aboutus/Whatwedo/Missionandfunctions>.
3. ENPI info centre [online]. 2010 [cit. 2011-11-01]. La Politique européenne de voisinage. Dostupné na http://ec.europa.eu/world/enp/index_fr.htm.
4. Evropský parlament [online]. 1997 [cit. 2011-11-01]. Positions communes. Dostupné na http://europarl.europa.eu/commonpositions/default_fr.htm.
5. KOEHLER, Kateryna. CRIA [online]. 2010 [cit. 2011-11-05]. EUROPEAN FOREIGN POLICY AFTER LISBON: STRENGTHENING THE EU AS AN INTERNATIONAL ACTOR. Dostupné na http://cria-online.org/Journal/10/Done_European_Foreign_Policy_After_Lisbon_Strengthening_the_EU_as_an_International_Actor_Kateryna%20Koehler.pdf.
6. Rada Evropské unie [online]. 1999 [cit. 2011-11-01]. Helsinki Headline Goal. Dostupné na <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20Headline%20Goal.pdf>.

Internetové zdroje české

1. BusinessInfo [online]. 15.2.2010 [cit. 2011-10-11]. Politický a bezpečnostní výbor. Dostupné na <<http://businessinfo.cz/cz/clanek/p/politicky-a-bezpecnostni-vybor/1000709/5340/>>.
2. Epravo [online]. 2010 [cit. 2011-11-12]. Ondrej Hamuľák : Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Jaký krok a kam? Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html/>>.
3. EurActiv [online]. 2011 [cit. 2011-11-06]. David Lidington: V Bruselu hájíme národní zájmy. Dostupné na <<http://euractiv.cz/evropske-volby-2009/interview/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy-008534>>.
4. Euroskop [online]. 2009 [cit. 2011-10-10]. Společná zahraniční a bezpečnostní politika. Dostupné na <<http://euroskop.cz/8916/sekce/spolecna-zahranicni-a-bezpecnostni-politika/>>.
5. Evropská komise [online]. 2010 [cit. 2011-10-05]. Politický a bezpečnostní výbor. Dostupné na <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_92_cs.htm>.
6. Evropská obranná agentura (European Defence Agency - EDA). Ministerstvo obrany České republiky [online]. 2012 [cit. 2012-01-11]. Dostupné na <<http://mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=7846>>.
7. Evropská rada [online]. 2010 [cit. 2011-11-04]. Evropská rada - Oficiální orgán EU. Dostupné na <<http://european-council.europa.eu/the-institution.aspx?lang=cs>>.
8. Evropský parlament [online]. 2010 [cit. 2011-11-01]. Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. července 2010 o návrhu rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Dostupné na <<http://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0280&language=CS#BKMD-3>>.

9. Global Politics: časopis pro politiku a mezinárodní vztahy [online]. 24.3.2006 [cit. 2011-10-28]. Ministr zahraničních věcí EU: důvody a důsledky institucionální reformy. Dostupné na <<http://globalpolitics.cz/studie/ministr-zahranici>>.
10. MAZUREK, Rostislav. Obrana a strategie [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné na <<http://defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=6344>>.
11. Ministerstvo obrany [online]. 2003 [cit. 2011-11-05]. Operace Concordia. Dostupné na <<http://army.cz/scripts/detail.php?id=2654>>.
12. Ministerstvo obrany [online]. 2004 [cit. 2011-11-10]. Čeští vojáci v mírových operacích na Balkáně. Dostupné na <<http://army.cz/avis/publikace/integrace/balkan/concordia.pdf>>.
13. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2011 [cit. 2011-11-06]. Institucionální zajištění SZBP. Dostupné na <http://mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_szbp.html>.
14. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2011 [cit. 2011-11-01]. Civilní mise Evropské unie (CSDP). Dostupné na <http://mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/prace_v_mezinarodnich_org/civilni_mise_evropske_unie_csdp.html>.
15. NETOLICKÝ, Pavel. E-polis [online]. 2005 [cit. 2011-11-04]. Vývoj společné zahraniční a bezpečnostní politiky - II. část. Dostupné na <<http://e-polis.cz/evropska-unie/93-vyvoj-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politiky-ii-cast.html#5>>.
16. Rada Evropské unie [online]. 2008 [cit. 2011-11-02]. Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie. Dostupné na <http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf>.

17. Rada Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2011-11-02]. Rada – místo, kde jsou přijímána zásadní rozhodnutí týkající se Evropské unie. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/council.aspx?lang=cs>>.
18. Rada Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2011-11-02]. Zahraniční věci. Dostupné na <<http://consilium.europa.eu/policies/council-configurations/foreign-affairs.aspx?lang=cs>>.
19. Vláda české republiky [online]. Analýza dopadů Lisabonské smlouvy, 2010. 60s. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/analyza-dopadu-lisabonske-smlouvy-66830/>>.
20. Evropská obranná agentura v šesti letech. *Obrana a strategie* [online]. 2010 [cit. 2012-01-19]. Dostupné na <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/evropska-obranna-agentura-v-sesti-letech.html>>.